

**Билјана Шотаровска
Татјана Ѓеоргиевска**

ГРАЂАНСКО ОБРАЗОВАЊЕ

за 8 разред

Скопље 2021

Издавач:

Министарство просвете и науке Републике Северне Македоније

Автори:

Билјана Синадиновска Шотаровска
Татјана Ѓеоргиевска

Рецензенти:

др Сузана Симоновска
Симона Петковска Илиеска
Снежана Брзовска

Превод:

Мирјана Вељковиќ
Дарија Ковачевиќ Божиновска

Лектор:

Биљана Спасовска

Стручна редакција:

Ирена Јошевска, ООШ „Кирил и Методиј“,
с. Кучевиште, Скопје

Графичко и ликовно обликовање

КОНТУРА, Скопље

Тираж: 14

Штампа: Полиестердеј дооел Скопље

Одлуком о одобравању уџбеника за предмет Граѓанско образовање, VIII разред бр. 26-441/1 од 26.2.2020. године коју је донела Национална комисија за уџбенике.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:37.035(075.2)=163.41

ШОТАРОВСКА, Билјана

Граѓанско образовање за 8 разред / Билјана Шотаровска, Татјана Ѓеоргиевска. - Скопље : Министарство образовања и науке Републике Северне Македоније, 2021. - [121] стр. : илустр. ; 30 см

ISBN 978-608-226-969-6

1. Ѓеоргиевска, Татјана [автор]

COBISS.MK-ID 54316805

Билјана Шотаровска
Татјана Ђеоргиевска

ГРАЂАНСКО ОБРАЗОВАЊЕ

за 8 разред

Скопље 2021

САДРЖАЈ

ТЕМА 1

ПРЕДСТАВА О СЕБИ КАО ГРАЂАНИНУ [8-23]

- Лични и групни идентитет
- Личне и групне карактеристике

ТЕМА 2

САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ [24-41]

- Сличности и разлике међу људима у грађанском друштву
- Припадност заједници
- Сарадња и повезаност у заједници

ТЕМА 3

ГРАЂАНИН И ДРУШТВО [42-69]

- Улога грађанина у друштву
- Развој људских права
- Врсте права и одговорности
- Права детета
- Стереотипи, предрасуде и дискриминација

ТЕМА 4

РЕЛИГИЈА, УМЕТНОСТ И МЕДИЈИ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ [70-89]

- Религија у друштву
- Уметност у грађанском друштву
- Улога медија у демократском друштву

ТЕМА 5

ГРАЂАНИН И ДРЖАВА [90-107]

- Друштвено и државно уређење
- Власт у функцији грађана
- Како је организована власт у нашој држави

ТЕМА 6

ГРАЂАНИН И СВЕТ [108-119]

- Међународне организације
- Република Северна Македонија и међународне организације

КАКО КОРИСТИТИ УЏБЕНИК

Наставна тема

ГРАЂАНИН И ДРУШТВО

- УЛОГА ГРАЂАНИНА У ДРУШТВУ
- РАЗВОЈ ЛЉДСКИХ ПРАВА
- ВРСТЕ ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ
- ПРАВА ДЕТЕТА
- СТЕРЕОТИПИ, ПРЕДСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме, оспособићеш се да:

- описујеш различите улоге и понашања грађана у друштву и анализираш вредности демократског друштва;
- објасниш појаву и утицај различитих фактора за развој људских права;
- процениш на који начин људска права унапређују демократско друштво и да се закључи за њихово унапређивање;
- дискутујеш о различитим улогама и понашањима грађана у свакодневном животу;
- проявиш разлику и анализираш различите врсте права и одговорности у друштву;
- зашиш своју праву и објасниш потребу да заштитиш дејача права;
- објасниш значај и допринос од сулбијна дискриминације, стереотипа и предрасуда.

ТЕМА 3

Активности за тему

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Направите постер за промовисање Конвенције права дејача и изложите га у школском холу.

Изaberите 5 члана Конвенције о правима дејача и одредите које одговорности промовишате из тих права.

Активност 2:

Разговарајте са својим вршњацима о њиховим проблемима! Сви имају право на образовање и шансу да унесу аноне са њима и пруже им подршку. Држава обезбеђује посебне установе које се брину о деци која имају здравствене проблеме или породичне проблеме.

Ако у вашим месту живљања има таква деца за забривање деце, посетите га! Направите нешто добро, нека добро деце од вас Училино решење да се укључите, да ли вашим учешћем испуњава неку грађанску дужност?

- Дизајнирајте своју поруку, напишите песму, или креирајте постер за призивање и поштовање разлика!

Права дејача

Знање које ћете стећи са темом

Лекција из теме

СТЕРЕОТИПИ, ПРЕДСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

У неким значајно дефинирана се унава право на образовање.

Размислите зашто се то десило?

На шта нам указује та слика?

Ако је неки људи урочено неправо или слободу да због пола, оца говоримо о родојој дискриминацији.

ДОСТОЈАНСТВО, ПРЕДСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

Сви ми људи да будемо прихваћени и поштовани, ово је једна од људских потреба које имамо.

Можда има деце у вашој школи или универзитету који се међусобно не прихватају. Нема од какве постоје тужице и покриве се, нека се путе да се сајкују или покушавају да дојаву своју природност на њиховој личности. Нема уметности на прихваћу њихов проблем, и проучавају да вређају, речима или понашањем. Шта смо да урадио да би побољшали ове ситуације? Можете да искључите постојећа према другима као што пажљиво, љубавношћу, стрпљивошћу у вашој породици и школи.

Сви људи заслужују и треба да буду прихваћени са поштовањем, без обзира на узраст, пол, расу, националност, религију, богатство. Неодговарајуће по-

Главни текст

нашање као што су узраст, отповарања, физичко насиље, узрок, притисци, искључивања из групе, уметљивање њихови, вређају њихово достојанство.

Свака личност има право на достојанство и не би разлике да не је млад или стар, бољова или слава, богата или сиромашна. Ово значи да нас други људи привлачу да нас поштују.

Како знамо да ли нас поштују? Ово закључујемо на основу њиховог понашања према нама:

Да ли су ови поштовани, поштовани, поштовани, спремни да помогну, да ли имају поверења у нас, да ли нас подржавају, да ли су спремни да поштују дојача?

При описивању људи најчешће се водимо њиховим физичким изгледом, гласом, понашањем или припадности одређеној групи (пол, раса, спортисти, вера, школа, националност, верска заједница). Да брзо ланси и брзо наше сазнавање у свету око нас, ми (групношћу друге људи) у различитим група или категорије. На основу њиховог дојача или нашег понашања, ове групе називамо са посебним именом и приписујемо њима карактеристике не сави члановима. Тако стварамо стереотипе. Када дојасмо закључке и појаснавамо на основу њиховог карактеристика које смо ми дојасили, или одређеној групи, како их старано не знамо, говоримо о **предрасудама**.

Предрасуде су њиховим својим одређеним одређеним, љубавима, њиховим, који се не закључују на фактима и љубавима одређеним, одборно су ми одређене и укључују доје емисије. Стереотипи и предрасуде утичу на начин како се понашамо и како прихватамо понашања људи око нас. Брзога понашања са намам стереотипима и предрасудама о другим људима, можемо да им намерно нешто издржавамо и да придржавамо њихова људска права. Негативне активности против друге лица или групе називају **дискриминацијом**.

Ана Браун

Рејна у Франкфурту, њена породица се сели у Амстердам када је њена 4 година због политичког ангажовања у Немачкој. Када су власти опустрале Колонију, њена породица је депортирана у концентрациони логор.

Насловна слика пре краја рата, она умире у логору у Немачкој. Њени дејачи је објавили постером и представљају пријазну колонијалну и савремено речено дело савремене литературе. Милитари логор је дозволио да њено страдање и полова за њеном.

Ви, као људи, бисте имали право на Ваше грађанско достојанство!

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Разговарајте са старим људима о достојанству и љубави и који постоје време и поштују. Уметите запис о том људу, фотографију и нешто у њиховоме о том људу.

Групни рад

Рад у паровима

Индивидуални рад

Легенда за слике

Слика из теме

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Прочитајте, размислите и разговарајте!

11. марта 1943. године били су ухапшени сви Јевреји на територији данашње Македоније, а затим је у три наврата 98 процена њих било депортирано. Веома мали део јеврејског становништва је успео да се спасе депортације. 7.144 македонских Јевреја из Битоља, Скопља, Штина (у то време највећи део Јевреја живео је у ова три града) били су депортирани у концентрациони логор Треблинка и од њих ниједан није преживео.

Геноцид над Ромима или ромски холокауст – познат и као „порајомс“ (уништавање) и „самударјен“ (масовно убиство) – био је покушај нацистичког режима у Немачкој и његових савезника у Другом светском рату да изврше геноцид над ромским народом у Европи.

Историчари проценују да је између 220.000 и 500.000 Рома било убијено од стране нациста и њихових сарадника – што је било од 25% до преко 50% од 1 милион Рома у Европи у то време. Детаљније истраживање Иана Хенкока открива да је број жртва био око 1,5 милиона.

Појмови из теме

ПОЈМОВИ

Вредност – то што је значајно, погодно, вредно.

Декларација – је документ који садржи договорни стандарди или нојуре; **Конвенција** – договор између две стране са којима се регулишу њихови људски права и економски односи;

Правна – то што је човеку намењено или дозвољено, слобода које су му загарантоване;

Одговорност – обавеза за савесно и добро извршавање применљиве дужности;

Народни правобранилац – лице чеја је функција да брани права грађани на нашој земљи;

Специфична права дејача – права којима се штите права дејача;

Стереотипи – појаснавања која општа нашој податак и факти; **Предрасуде** – негативна сазнања која општа просреченим особинама који могу њиховим на фактима;

Дискриминација – свако прављено разлике или ограничавање и одузимање права људи, обз њиховим идентитетским карактеристикама.

Активности за критичко размишљање

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

- Да се не поновим и да не заборавам!
- Закон Магана је име за федерални закон и неформално име за последичне државне законе, у САД. Закони су били створени као одговор на Њасло Меган Кане, девојчице жртве насиља. Овим законом за регистровање кривичних дела против деце и сексуалног насиљеног покривања од 1994. године, се тражило да се сексуално насиљено покривање региструју јавно и објавно.

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Шта се подразумева под појмом грађанин?
- Који су одговорности демократије?
- Како могу грађани да утичу / учествују у демократском друштву?
- Шта је медијационо уметање?
- Зашто су настала људска права и шта представљају она?
- Која права се штите првом генерацијом људских права?
- У којој мери права припадају право на образовање?
- Зашто су трајла генерирања људских права називана „летача права“?
- Који су међународни дан права дејача?
- Који су разлози за стварање Универзалне декларације?
- Како се промене у односу људских права дешавају у Француској? Децларације о правима човека и грађанина?
- Како се стварају стереотипи?

Питања из теме

УВОД

Драги ученици,

На часовима Грађанског образовања имаћете могућност да преко овог уџбеника истражујете теме предвиђене за 8. разред основног образовања. Надамо се да ће вас уџбеник инспирисати да критички размишљате и решавате проблеме повезане са важним темама из наше свакодневнице. На почетку ћете се упознати са тиме шта значи лични идентитет, како се гради кроз живот и које су карактеристике личног и групног идентитета.

Даље, откриваћете шта је то заједница, како људи сарађују и како су повезани у заједници. Стећићете знања о различитим културама као основу за мултикултурна друштва и како да развијате вредности које ће се заснивати на ненасиљу, толеранцији и саживоту. Развијајући позитивне ставове ка разноликостима и прихватању, укључивању и поштовању људских права, разумећете како функционише грађанско друштво. Научићете која су ваша права и одговорности, како можете реаговати уколико вам је неко право прекршено и ко вас треба заштитити од дискриминације. Сматрамо да је веома важно да се млади укључе у откривање проблема у њиховој школи и средини у којој живе како би превазишли изазове и створили бољи и квалитетнији живот. Циљ овог уџбеника је да вам помогне да budete информисани, активни и одговорни грађани. Да развијате вредности као што су равноправност, праведност и поштовање људских права. Ми смо посвећени томе да прихватите ове вредности и постанете одговорни и активни чланови грађанског друштва, да се борите против неправде и да увек изаберете праву страну, што подразумева сузбијање стереотипа и предрасуда. Да имате широке погледе на свет, без мржње и дискриминације. Поштовање себе и других је основан и важан услов у унапређивању људских права. Сечена знања о вредностима демократије инспирисаће вас да стварате уметничка дела чиме ћете пробудити свест шире јавности о превазилажењу одређених аномалија у друштвеном животу. Преко медијске писмености оспособићете се да препознате медијску манипулацију и селектирате информације. Уџбеник ће вам дати подстицај да се критички осврнете и анализирате рад власти. Подстаћиће вас да примените знања путем учешћа у локалним, али и међународним пројектима повезаним са образовним и омладинским активизмом, уопштено.

Од аутора

ПРЕДСТАВА О СЕБИ КАО ГРАЂАНИНУ

- ЛИЧНИ И ГРУПНИ ИДЕНТИТЕТ
- ЛИЧНЕ И ЗАЈЕДНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме, оспособићеш се да:

- набројиш врсте идентитета и објасниш да на идентитет утичу узајамно повезани фактори из свакодневног живота;
- анализираш критички различите утицаје на формирање нечијег мишљења, понашања, облачења и слично;
- дискутујеш слободно о свом идентитету;
- препознајеш сличности и разлике које имаш са појединцима или групама којима припадаш;
- анализираш и вреднујеш властите особине у конкретним ситуацијама;
- објашњаваш и повезујеш властите особине понашањем у различитом грађанском контексту.

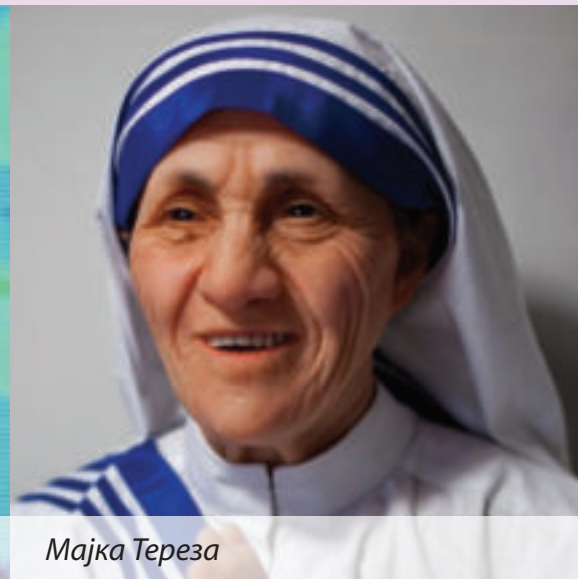
TEMA 1

ЛИЧНИ И ГРУПНИ ИДЕНТИТЕТ

Тоше Проески

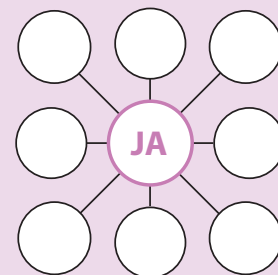

Мајка Тереза

Размисли о овим личностима и опиши их у 10 речи! Зашто су важне за човечанство?

- Којим би речима описао себе?
- Које речи други користе да би описали тебе?

У овој лекцији ћемо истраживати појам **идентитета**. Мало боље ћемо се упознати са тиме како се гради **лични идентитет** и од чега се састоји.

Користи технику „мисаоне мапе“

„Ко сам ја?“, „Шта волим и шта не волим?“, „Какав/каква сам?“, „Шта знам и шта могу да урадим?“

Ово су питања која сви ми постављамо себи у одређеном тренутку свој живота.

То што мислиш да јеси, то је твој идентитет.

ШТА ЈЕ ИДЕНТИТЕТ

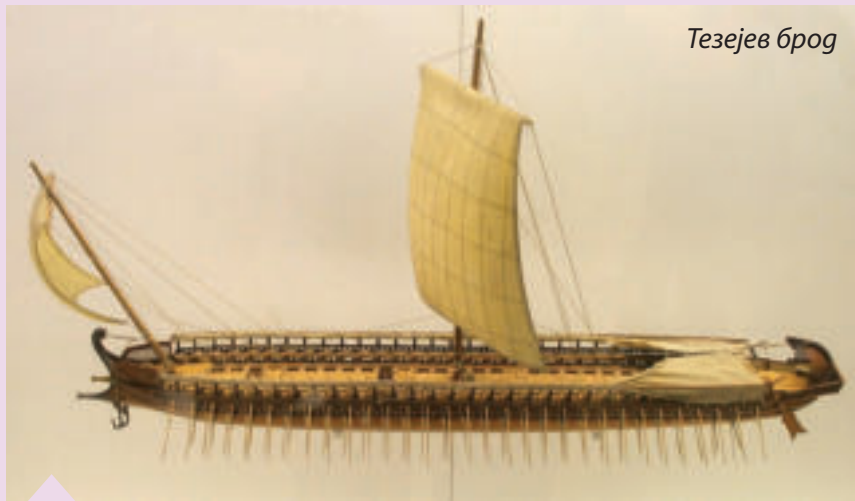
Појам идентитет данас је често употребљавани појам у свакодневной комуникацији. **Идентитет** је општи појам не само због широке употребе, већ и због широког значаја који му се придаје. Тако се на пример говори о идентитету појединца, народа, града, државе.

Уобичајено на почетку школске године приликом упознавања са новим наставницима ученици представљају себе. Приликом представљања постављају себи следећа питања: Како да се представим? Које особине и обележја да истакнем да бих се представио/представила? Да ли прво треба да кажем своје име и презиме, где и када сам рођен/рођена, где учим, у ком граду живим, које сам националности, који језик говорим и шта највише волим да радим, а шта не? Како и да почнемо да описујемо себе нећемо погрешити, свака личност бира оно што жели да истакне о себи.

Миш о Тезеју

Након што се Тезеј вратио с Критиа где је убио сирашног Миноаура, у Аџени је дочекан као велики херој, а његов брод је сачуван као усјомена на херојски поухвај. Како су пролазиле године, делови брода су шрулили и било је пошребно замении их новим деловима. Тако су се даска за даском замењивале

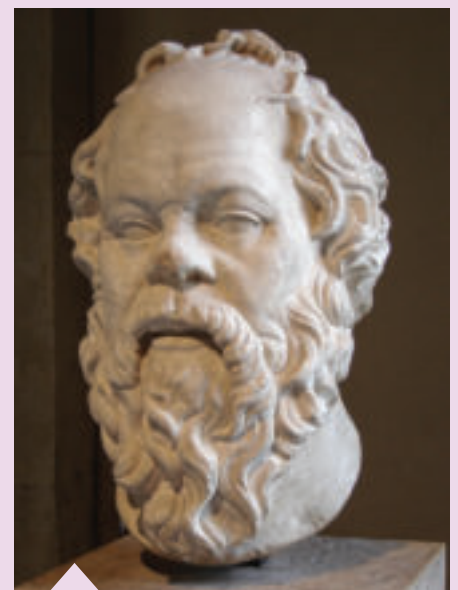
дрвене даске на броду новима. Након дуже времена биле су замењене све дрвене даске, као и дружи делови брода. Посјавља се ишање: Да ли се уишше Тезејев брод још увек може смашраи исшм бродом? Како би загошека била још иншересаншннија у 16. веку је велики енглески филозоф Томас Хобс доунио ово размишљање сшавом да ако је неко сачувао сшаре замењене делови и од њих сасшавио брод, да ли би можда и шшј брод био прави Тезејев брод? Посшјоји више начина како се у филозофији шрисшјуа овом шарадоксу или загошеци. Узависносш од шшга како се иденшшшшш схвашш, може се рећи да ниједан брод није Тезејев. Први брод није исшш зашш шшш су сви његови делови нови. Али и дружи брод није Тезејев брод зашш шшш он никад није крочио на њега нишш је шловио њиме. Посшјоје мишљења да би оба брода била Тезејеви, шрви зашш шшш су на сшару коншшрукцију догашш само нови делови, а и дружи је његов због шшга шшш се на њему налазе оришнални делови. Или, само један брод може бишш шрви? Шшш шш мислиш?

Тезејев брод

Неке своје особине или карактеристике нећемо истаћи због тога што сматрамо да је то наша приватност, неке своје карактеристике ћемо поделити, а да се не стидимо да то кажемо и другима, а на неке особине смо нарочито поносни.

Које су карактеристике које најчешће истичемо? За себе кажемо да смо, на пример, ученик/ученица, син или ћерка, брат, сестра или јединац/јединица. Можемо се идентификовати и преко година старости, националности, културе којој припадамо, религије, или се представити преко неких својих особина, као што су дружељубивост, спортски дух, радозналост, правдољубивост, искреност, слободољубивост и многе друге особине. У зависности од тога свако на свој начин доживљава себе, које вредности усваја и жели да угради у своју личност. Идентитетске карактеристике наизглед истичу само разлике међу нама, али да ли је то тако?

„Ушознај себе“ - Сокраш
- Како шшмачишш шшознашш
Сокрашшову изјаву?

Из исказа различитих ученика из разреда и школе стекао би се утисак да они имају многе сличности.

На пример, неки од њих вероватно деле исти национални, културни, верски, генерацијски или етнички идентитет или проналазе заједничке карактеристике у томе да воле спорт, воле да путују и откривају нова места, да буду искрени, да не чине неправду, да се боре за слободу мишљења и прихватање средине у којој живе.

Људи са различитим идентитетима

КАКО СЕ ГРАДИ ИДЕНТИТЕТ

Питамо се како одређене карактеристике сматрамо најважнијим, неке мање важним, а неке сасвим неважним да бисмо описали свој идентитет? Зашто ми је, рецимо, баш прихватање важно, најважније ми је другарство или поштовање родитеља/старатеља а не нешто друго, и како сам изабрао/изабрала да ми то буде најважније?

Вредности којима се дете истиче у најранијем узрасту произилазе од одраслих са којима расте. Такође, поред родитеља/старатеља, на одређивање важности одређених идентитетских обележја могу утицати другови, вршњаци, па и наставници. На идентитет утичу и многи други фактори: пол, физички изглед, образовање, књиге које смо прочитали, филмови које смо гледали. У данашње време огроман је утицај медија, нарочито друштвених мрежа.

У одређеном периоду живота важне су нам различите ствари. Кад смо мали, важно нам је да се играмо и будемо у свету бајки, окружени јунацима из прича. Кад постајемо већи, ту улогу има успех у школи, касније нам је веома важно друштво, другови и другарице с којима проводимо већи део дана. Тако, важност одређених особина идентитета мења се зависно од узраста, потреба и очекивања које имамо.

Шта је онда то о чему можемо рећи да смо иста личност сада као и пре пет година? *То је самосвесћ, власити унутрашњи животи, осећај себе, ствари*

*које нам омогућавају континуитет личности и наше особности или **лични идентитет**.* Идентитет човека гради се кроз процес растења и сазревања.

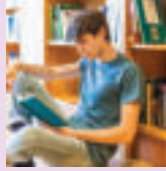
Креирајући своју личност, човек неминовно пролази кроз бројна лична искуства и у односима с другим људима открива шта му прија а шта смета, шта му је више а шта мање важно, сазнаје себе и на неки начин гради свој идентитет.

Опиши бебе на даџим фотоџрафијама!

Опиши људе на даџим фотоџрафијама!

- Шта ти је помогло да опишеш бебе?
- Зашто можеш да издвојиш више особина кад описујеш одрасле?
- Које су промене које настају док се расте?
- Које особине/ карактеристике остају исте?

На пример, главна тема приче: „Пинокио“ је развој и сазревање личности али и пут који личност мора да прође да би изашла из зла и усмерила се ка добром. Пинокио је прво зао дрвени лутак који је под негативним утицајима, али ипак на крају постаје добар момак.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

„Једном давно стари столар Ђепето начини дрвеног лутка и назва га Пинокио. Погледа Ђепето Пинокија, обузе га сета јер није имао деце, па ће овако лутки:

- О, Пинокио, кад би барем био прави дечак... Чула тај вапај добра вила, дошла Ђепету и рекла:

- Добри мој Ђепето, многе си људе ти учинио сретнима, сад ћу ја учинити сретним тебе... Осмехну се вила и својим магичним штапићем нежно дотаче лутка:

- Пробуди се, Пинокио, поклањам ти живот!

И гле, Пинокио истог трена скочи на ноге, а вила му рече:

- Запамти, Пинокио, ако будеш храбар, искрен и несебичан, једног ћеш дана постати прави дечак.

Тада се вила окрену према цврчку и повери му важан задатак:

- Ти си mudar! Задужујем те да помогнеш Пинокију у расуђивању добра и зла“.

Одломак из књиџе „Пинокио“ – Карло Колоду

- Какав је утицај Ђепета и цврчка на изградњу Пинокијевог идентитета?

Наш идентитет је састављен од личних особина али и наше представе о себи. Ту представу градимо кроз цео живот, нарочито у детињству и младости. *Идентитет* се гради преко многих искустава, односа са породицом, заједницом.

Људи су у периоду Ренесансе сакривали свој идентитет иза неке маске, претрпавали балове под маскама и облачили се сасвим другачије од уобичајеног, све са циљем да пошаљу поруку или бар за њен „ућу“ у неку групу личности.

Жорж Санд 1804 – 1876, француска писатељица, сиварала је под псеудонимом Жене су се у прошлости пописивале мушким именима, скривајући идентитет, због тога што друштво није подржавало жене писатељице.

Илустрација групе младих

Изградњу идентитета можемо упоредити са позоришном представом. На почетку представе, као и на почетку човековог живота, не знамо ништа о идентитету личности, али касније, пратећи дејства и поступке глумца који игра улогу, откривамо особине личности, како и са којим циљем гради свој идентитет. У представи режисер дели улоге и ставља ликове у међусобне односе у драми, са циљем да прикаже важну животну ситуацију, да представи неки догађај. У животу смо ми сами режисери улога које одабиремо за себе.

Ми одлучујемо како ћемо се развијати и како ћемо се представити у свом окружењу. Потребно је да веома пажљиво градимо особине своје личности, да се не би десило да не можемо да испунимо очекивања или обавезе које нам носи одређена улога коју смо одабрали. Какав ће избор направити ученик/ученица ако изабере средњу школу према одлуци својих другова/другарица?

Какве ће бити шансе за успех ако ученик/ученица учи у балетској школи а не присуствује балетским пробама? Ученик који/ученица која жели да учи за фризера/фризерку стиди се да се упише у средњу стручну школу зато што постоји погрешно мишљење да се тамо уписују слаби ученици и бира да се упише у гимназију. Да ли и како ће његова/њена одлука у будућности утицати на формирање његовог/њеног професионалног идентитета?

Лични идентитет је у директној вези са **групним идентитетом**, а заједништво је једна од основних карактеристика сваког човека. С обзиром да смо део заједнице, важно је да знамо о својим улогама у различитим врстама заједница. Прво видимо себе као део породичне заједнице, што значи да се идентификујемо са породицом и доживљавамо је као „ми“, односно као део себе и „ја“ као део породице. Затим у вртићу и школи проширујемо свој круг блиских људи са којима градимо пријатељства. Ове заједнице такође доживљавамо као „ми“. На пример, кажемо наша група, наш разред, наш тим, наша школа. Како растемо, тако проширујемо властите интересе и постајемо део многих група: чланови смо спортских клубова, драмских секција, фотографских секција, извиђача, хора, оркестра и сл. Такође са другима можемо бити повезани путем чланства у различитим удружењима, као на при-

мер, удружењима за заштиту животиња, природе, права детета итд. Увек кад кажемо „ми“, у ствари мислимо на групу или заједницу којој припадамо, а то значи да се у тој групи препознајемо и да се идентификујемо с њом.

Осећај посебности и припадности жруји и прихватање онога што њу издваја од других означава жрујни идентитет. Када се идентификујемо с групом, уместо да размишљамо као „ја“ или „себе“, мислимо, осећамо и делујемо као „ми“ или „нас“.

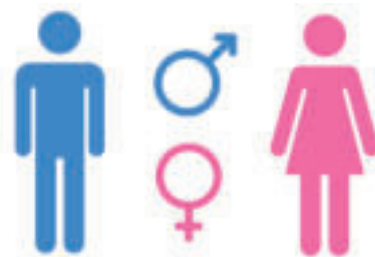
Себи постављамо питања о улогама које нам друштво намеће

РОДОВ ИДЕНТИТЕТ

Родова равноправност значи да мушкарци и жене у друштву имају исту могућност и право да се реализују, сагласно њиховим жељама, интересима и потребама. Ово значи да у друштву не треба да постоје „мушке“ и „женске“ улоге, а родитељи/старатељи једнако треба да брину о породици и да притом не постоје ствари које у кући ради „мама“ или „тата“.

У традиционалним друштвима веома често се намеће улога мушкој деци, да они треба да се играју аутомобилима, фудбалом, док девојчице треба да се играју луткама или да иду на балет. Такође, од жена се очекује да кувају ручак или да брину о кући, од мушкараца се очекује да поправе чесму или да покосе двориште. Ове поделе су дубоко укорене у традицији и обичајима више култура и одражавају однос ка половима у том друштву. А треба ли бити тако? Жене могу бити добри инжењери, научници а мушкарци могу бити добри васпитачи деце или учитељи. На овај начин мушкарци и жене излазе из оквира родових улога које им је друштво задало.

Пол и полове разлике односе се на оно према чему се девојчице и дечаца, жене и мушкарци биолошки разликују. Род и родове разлике се односе на то како друштво одређује улогу девојчицама и дечацима, женама и мушкарцима. Опредељење шта ћеш радити или шта те интересује не треба да зависи од тога шта друштво очекује од тебе већ шта ти желиш и шта си одлучио/одлучила да радиш, стварајући властити родов идентитет.

Знак за мушко и женско

Пример:

Ако погледамо рекламе и како оне приказују рад мушкараца и жена, сигурно ћемо приметити да се дејтерџени за прање често рекламирају приказивањем жена као задуженима за прање веша. То је последица очекивања друштва да су домаћи послови дужности жене. Ипак, рекламе такође могу да промене очекивано мишљење. Неке рекламе су снимљене са мушкарцима како перу веш. Ово је само мали показатељ и покушај да се допринесе разбијању ставова да је прање обавеза само жена. То се свакако може урадити и на други начин. Рекламирање је само један пример.

Пронађите примере у медијима за родово нетипичне улоге!

НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ

Припадност одређеној држави или нацији одређује национални идентитет грађана. Национални идентитет представља врсту **групног идентитета**, који произилази из осећаја припадности некој држави у којој је могуће да живи више етничких група. Грађанин развија осећај припадности властитој држави, вредности-ма које она промовише и другим грађанима који живе у њој и деле те вредности.

Слика: Фудбалска национална репрезентација РС Македоније

Народне ношње више етничких заједница у РСМ.

ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ

Етнички идентитет је веома сродан националном идентитету. И он одређује порекло, односно ком народу или етничкој групи личност припада. У нашој држави живе различите етничке групе, зато према етничком идентитету грађани могу бити: Македонци, Албанци, Роми, Срби, Власи, Турци, Бошњаци или грађани неког другог етничког порекла.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

- Одреди које од наведених особина/карактеристика идентитета током времена остају исте, а које се мењају!?
- Размисли које од ових особина/карактеристика су тренутно најтипичније за одређивање твог идентитета и размисли да ли ће имати исту важност и након пет година!?

- узраст;
- пол;
- име и презиме;
- изглед – физичке карактеристике; (висина, тежина, боја косе...);
- породица;
- националност;
- религија;
- школа;
- професија.

- пријатељи;
- карактеристике личности;
- понашање;
- ваш хоби, ваши интереси;
- животни стил;
- вредности и циљеви;
- време у ком живите;
- место у ком живите;

Активност 2:

Наша карта!

Направите заједнички мозаик, слику вашег разреда!

Почните с насловом: „Кад кажемо ми мислимо на...?“

Изразите се преко цртежа, стихова, фотографија о различитим групним идентитетима, на пример: родов идентитет, етнички, национални, религиозни идентитет итд. и склопите мозаик!

Ваш пројекат изложите на видљивом месту у школи.

ЛИЧНЕ И ЗАЈЕДНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Да ли је важно да упознамо друге људе?
- Да ли можемо да нађемо ствари које су нам заједничке?

*„Иденџиџеџи се не може
наћи или измислиџи, већ
излази изнуџра“
Даџ Куџер*

Људи имају заједничке **карактеристике** које их повезују међусебно, али и карактеристике које их праве посебнима и јединственима. Уколико погледамо наоколо у околини у којој живимо, приметимо да је свако од нас посебан на неки начин. То што људе чини посебнима су њихови интереси, укуси, навике, способности, начин понашања и сл. Ове наше разлике доприносе међусобно да се надограђујемо, да учимо и откривамо нове ствари, да се надопуњавамо једни с другима и да сарађујемо.

Та наша повезаност је наше богатство!

Пут личности кроз живот, њена посебност, али истовремено и сличност с другим људима води ка дефинисању њеног идентитета.

Тај процес се зове самоидентификација. Жеља свакога од нас је да се оствари у својој средини, а да сачува своје „ја“. Да би се успело у својој намери да се личност развија и изграђује, потребно је имати сазнања о томе шта други мисле да би се могли боље разумети властити поступци и последице који произилазе из одређених поступака.

Није довољно само то што ми мислимо о себи већ како нас вреднују и други људи како би боље разумели властито понашање и последице које оно оставља на друге и како можемо мењати лоше навике.

На основу иденџиџеџи, ми бирамо одећу, музику коју волимо, наш хоби, слободне активности и пријатеље

На пример, ако нам родитељи/старатељи или наставници верују да сами испуњавамо обавезе у школи, а уствари нам други пише домаћи задатак или га преписујемо од њега. Ако се то често понавља, ми развијамо особине непоштења и неодговорности. Уколико нам другови кажу њихово мишљење и укажу да то не радимо зато што губе поверење у нас, то мишљење ће нам помоћи да схватимо где грешимо. Треба да се поправимо да бисмо поново стекли поверење својих другова и сачували поверење родитеља.

Разумевање идентитета помаже личности да боље вреднује и искаже властита својства, не само као појединца, већ и као дела групе: у школи, у различитим вршњачким групама, спортским екипама, бендовима, гејмерима, навијачким групама и слично. Свако од нас се суочава са успесима али и са тешкоћама у датим ситуацијама. Искривљањем карактеристика као што су брижљивост и одговорност, поштење, трудољубивост, хуманост, личност доприноси обогаћивању заједнице и обећава учешће у изградњи заједничке будућности.

На разлике које постоје међу нама увек треба да гледамо као на предност или могућност да откривамо много нових ствари једни о другима.

На разлике никад не треба гледати као на неки критеријум по коме се ми издвајамо и да смо важнији од различитих од нас. Постоји опасност да се, када се открију идентитетске разлике, неки појединци или групе људи ставе у неравноправни положај.

На пример, због неких случајних карактеристика које су део њиховог идентитета, направљене су велике неправде и проузроковане су велике трагедије. Због боје коже, религије или националности били су извршени прогони и поробљавања многих људи и народа.

Сви људи са својом комбинацијом карактеристика, које се односе на способности, мишљење, уверавања, потребе, интересе, доприносе обогаћивању заједнице.

Зато прихватање **различитости** и права на једнакост свих људи представља темељ за стварање праведног друштва.

Прочишјајте, размислије и разговарајте!

Разгледај слику и размисли: Да ли сви ми имамо исте карактеристике? Да ли постоје разлике између људи? Наведи аргументе за твоје размисљање.

Прихваћање различитости

„Уједињени у различитости“ је слоган свих модерних демократских друштава или заједница, баш ради прихватања једнакости као универзалне вредности и могућности свих људи да се осећају прихваћенима и поштованима у свету који заједнички граде. Ова потреба прихватања и међусобног поштовања назива се достојанство и сваки човек има потребу и право на достојанствен живот.

Поред разлика, људи имају и велики број **сличности**. Неки људи, иако живе у различитим условима и срединама, могу имати исти интерес или хоби. Сви ми имамо потребу за безбедношћу, поштовањем, пријатељству, љубави, игри, забави, самоостварењу. Заједничко нам је развијање особина, интереса, навка, вредности и релација с другим људима. Постоје ситуације кад своје особине на које смо нарочито поносни треба да истакнемо да бисмо били пример другима да се охрабре, да искажу своја мишљења и да се јавност упозна са неким проблемом који се тиче грађана. Такве особине су: храброст и одлучност да изнесемо властито мишљење или став групе и да се аргументима и доказима боримо за праведност и једнакост.

Да будемо глас „нечујних“, оних који су на ивици/маргинама друштвеног живота. Да пишемо у јавности, да тражимо подршку институција. Сваки грађанин има обавезу да реагује, да да сигнал одговорним институцијама, како не би било деце на улицама, деце и одраслих просјака, гладне деце, деце без крова над главом и деце чији се рад искоришћава од стране неодговорних и несавесних појединаца. Важно је да појединац, поред личних, развија и заједничке карактеристике које уједињују, као и да се остваре крупни заједнички циљеви који су за опште добро свих нас.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Размисли о неком проблему изван школе (загађење, сиромаштво, приступ за особе са посебним потребама). Где и како могу твоје личне особине да буду од помоћи? Шта можеш урадити за буђење свести шире јавности и активирање грађанског друштва?

Активност 2:

- Погоди ко је?
- Напиши на листу папира нешто о себи према доле наведеном, а затим измешајте све листиће и извуците по један. Да ли ћеш успети да откријеш о коме се ради?
 - Пол (мушки или женски):
 - Узраст:
 - Омиљени хоби:
 - Омиљени ТВ програм:
 - Омиљена храна:
 - Боја косе:
 - Националност:
 - Прво и последње слово твог имена:

Активност 3:

Откриј које сличности а кое разлике имаш са појединцима или групама којима припадаш?

Седни до некога до кога обично не седиш. Имате 2 минуте да поделите 3 ствари које вам нису заједничке. А затим промените место и урадите исто с другим саучеником. Поновите активност, налазећи ствари које су вам заједничке.

- Шта можете да уочите?

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

- Наведи неке карактеристике које ти се не допадају код себе, које можда желиш да промениш како би се уклопио у групу? Наведи зашто би то урадио?

Активност 2:

- Дискутујте о јаким странама и предностима кад се уједине различите способности и карактеристике појединаца? Шта мислиш, да ли ће то имати већи или мањи ефекат у остваривању неког проблема у заједници?

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Шта може да сачињава идентитет личности?
- Који фактори утичу на лични идентитет?
- Који су променљиви, а који непроменљиви делови идентитета?
- Које су карактеристике личног, а које групног идентитета?
- Да ли у македонском друштву живе различите етничке заједнице?
- Како се називају улоге које нам друштво одређује за дечаке и девојчице?
- Чија мишљења и веровања имају највећи утицај на формирање твог идентитета?
- Које дилеме се јављају код тебе кад те други виде другачије од онога како сам/сама видиш себе?
- Да ли неке аспекте твог идентитета чуваш у тајности да би био/била прихваћен/прихваћена од осталих?

ПОЈМОВИ:

Идентитет – особина или својство нечега/некога којим се нешто/неко издваја или разликује од осталих;

Групни идентитет – онај део идентитета који је карактеристичан за све чланове одређене групе;

Сличности – постојање заједничких или истих особина/карактеристика;

Различитост – непостојање заједничких или истих особина/карактеристика;

Карактеристике/особине – суштинско својство, главна, суштинска црта, особина особе, предмета, појаве и слично.

САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

- СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЉУДИ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ
- ПРИПАДНОСТ ЗАЈЕДНИЦИ
- САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ЗАЈЕДНИЦИ

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме, оспособићеш се да:

- препознајеш користи од поштивања различитости;
- анализираш односе чланова у заједници;
- препознајеш и планираш активности које могу побољшати заједницу;
- дајеш примере активности које ће ојачати односе мултикултурне средине;
- препознајеш културне разлике као вредности и да знаш да су то вредности мултикултурног друштва;
- толеришеш различита гледишта и браниш своје ставове;
- правиш разлику између саживота и заједништва у заједници;
- образлажеш да је поштовање различитих култура неопходно за међукултурну интеракцију;
- учествујеш у активностима за унапређење мултикултурног друштва.

TEMA 2

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЉУДИ У ДРУШТВУ

Мобилношћу грађана у друштву значи покрећу грађана, иштовање, ипознавање нових култура, ири чему се ствара мешање култура и зближавање људи

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА

Грађанско друштво је појам који се односи на све добровољне грађанске организације или институције, које делују независно од државне власти. Грађанско друштво подстиче заједничке акције које имају за циљ остварење заједничких интереса и вредности тамо где власт недовољно делује.

То омогућава свим грађанима да подједнако учествују у друштвеном животу путем: учешћа на изборима, грађанских удружења и разних других грађанских иницијатива.

На пример, грађани путем учешћа у различитим удружењима настоје да побољшају услове живљења, да остваре своја радна права, заштите животну средину, помогну беспомоћнима, повећају слободу јавног информисања и сл.

Различитости између људи, иако звучи као да одвајају, много често уједињују. Истраживањем и откривањем осталих култура различитих од своје, добијамо јаснију слику о другој али и о вредности властите културе. Грађанско друштво повезује индивидуе и групе.

ШТА ЈЕ КУЛТУРА?

Уметничка слика на којој су приказане различите културе

Култура је начин понашања и цивилизацијски однос ка различитостима. Културу требају сви неговати и свако има одговорност за њу.

Особености културе

Култура је у основи свакодневног живота. Она нам даје осећај идентитета и говори нам ко смо, одакле смо и где идемо.

Једна од особености културе је да је она процес интелектуалног, духовног и естетског развоја.

На пример, читањем књига, посетама позориштима, опере, балета, посећивањем школе, човек стиче одређени укус, он се култивише.

Култура такође показује начин живота људи у неком временском периоду или начин живота у некој групи.

На пример, имамо античку културу, средњовековну културу, савремену културу. Овим појмовима се означавају карактеристике које су биле заједничке за одређен временски период у коме су људи живели на одређени начин.

Такође, може се говорити о култури одређене етничке заједнице.

На пример, македонска култура, албанска култура, култура Рома, Влаха, кад се жели објаснити начин живота одређене групе људи.

Култура означава дела која су створена као чин креативности, посебно уметничке активности.

Обичаји приликом венчања, породичног живота, верских церемонија део су културног наслеђа

Галичка свадба – део македонске културе

Албанско коло – део албанске културе

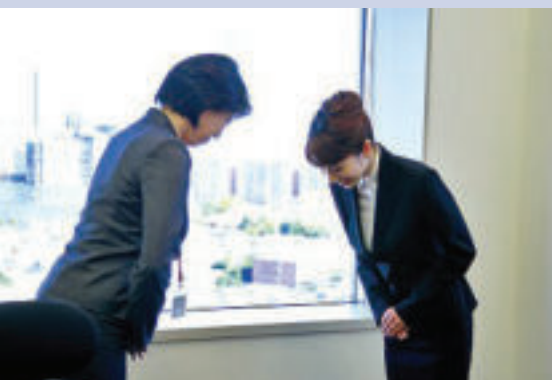
Рош Хашана – важан јеврејски празник који означава Нову годину, а има буквално значење „Почетак године“

Сїомен соба
Мусїафе Кемала Аїаїурка у
НУ Заводу и музеју – Биїољ

Поздрављање у
ескимској кулїури

Поздрављање у
јаїанској кулїури

Невербална комуникација

Данас је можда најраспрострањенија особеност културе као културе у музици, књижевности, сликарству, скулптури, позоришту и филму. Према овом ставу, налазимо цео низ културних институција – музеја, галерија, издавачких кућа, академија у којима се дешавају и приказивана су дела људске духовности и креативности.

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ У КУЛТУРАМА

У нашој земљи живе припадници различитих култура. Различите културе означавају обележја и начине живота различитих етничких заједница, са различитом вероисповешћу, које говоре различити језик. Оне се требају упознати, **поштовати, прихватити** и требају живети заједно у благостању.

Постоје сличности и разлике између култура у једном друштву и у различитим друштвима. Ако не упознамо добро различите културе, због претпоставке да су сличне нашој култури, ми некада нисмо у стању да сагледамо културне разлике. На пример, Ескимима се поздрављају трљањем носева, Кинези наклоном, Европљани руковањем.

Погрешно тумачење речи и фраза у вишејезичкој комуникацији може довести до лоше процене у намери других. Веома често због неких културних разлика можемо бити у заблуди да су припадници различитих култура неискрени, арогантни, агресивни. Постоје разлике у невербалној комуникацији. Постоје многобројни примери о томе како се невербалне поруке могу погрешно протумачити.

На пример, подигнута два прста у V-облику у неким земљама представља симбол победе, док у Великој Британији овај гест има увредљиво значење. Климање главе код нас значи одобравање или да, док у неким суседним државама као што су Бугарска и Грчка, то је негирање, односно не.

Зато је најбоље да, кад контактирамо са људима из нових култура, њих не вреднујемо као добре или лоше већ да их упознајемо према томе какве традиције и норме постоје у датој култури. Не постоје више или мање важне културе.

Свака култура у нашој држави и свету има значење и представља каменчић у мозаику светског културног наслеђа.

Способност да се делује позитивно ка другим културама учи се и развија. Школа има важну улогу у развоју хармоничне мултикултурне заједнице. Млади преко дружења и комуникације у школи стварају релативно трајне међусобне односе поштовања, искренности, отворености и радозналости. Жеља да се научи нешто ново, учећи и практикујући властите карактеристике али и карактеристике других култура, ствара другарства из школских клупа која се заснивају на поверењу и блискости кроз цео даљи живот.

У савременим друштвима култура не припада само уметностима и културним институцијама, већ се под културом подразумева и оно што се дешава на улицама, у саобраћају, у начину понашања у школи, болници, парку, свуда где човек делује преко својих дела и поступака.

Креативношћу и омладинским активизмом пројив љовора мржње – користи заједништва

Небрига или некултура, биоскоп „Култура“, Скопје, однос небриге грађана ка културном наслеђу

На пример, дешава се да се на сцени позоришта промовише врхунска култура преко неке представе или музичког дела, а само корак изван позоришта стоји разбацано ђубре и отпатци.

Шта нам ово говори? Какву активност би предузео/предузела да решиш неки овакав проблем? Да ли си негде опазио/опазила сличну ситуацију? Објасни где!

Да ли је здрава животна средина нешто што сви желимо, без обзира на културне разлике?

Упознајући се међусобно, имамо могућност да разумемо да осим разлика, имамо и многе сличности, сусрећемо се са истим животним изазовима, имамо сличне потребе и интересе.

Култура нису само врхунска дела која се стварају у институцијама или изван њих, култура обухвата целокупни начин живљења у друштву, наш однос и бригу о укупном квалитету живота у свакидашњици.

У нашој култури веома често постоји противречност између онога што наше културне институције производе и онога што производи део људи на улици и у јавном животу заједнице. Ми увек треба да бирамо позитивне примере наше културе који су признати и препознати у свету.

Они нам требају бити водиља за деловање у свакој прилици. На овај начин ће се лепота ремек-дела из институција прелити на улице, у природу – биће препозната у чистоћи, хармонији, поштовању правила, брзи и неуништавању свега онога што стварамо као *ојшџе добро*. Људи преко дружења стварају релативно трајне међусобне односе поштовања, учећи и практикујући властите карактеристике, али и карактеристике других култура.

Прочиџајџе, размислиџе и разџоварајџе!

Неки људи у Македонији воле да вежбају јогу и медитацију, а познато је да су те духовне вештине и технике типичне за културе на Далеком Истоку. Постоје многи примери мешања култура, креирања културних навика у начину живота које су претходно биле специфичне само за одређени регион или народ. Различите врсте поздрављања, исхране, обичаја, ритуала, начина облачења, музике и других области живота, у свету и код нас, данас су међусобно толико испреpletене да дају ново светло савременој цивилизацији. *Различитосџи* чине свет и живот срећним и интересантним, откривањем различитих од себе прави нас блиским, заинтересованима да негујемо туђе као што негујемо своје.

- Да ли и шта си прихватио/прихватила као део твоје свакодневнице из других култура?

Истражујте!

Који су начини поздрављања у различитим културама, обичајима, начини исхране, пребивалишта, какав се прибор за исхрану користи, затим направите школски плакат или зидне новине.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Пројектна активност:

Уз помоћ наставника/наставнице грађанског образовања и у сарадњи са Општином, нађите место у вашој општини где стоји разбацано ђубре и преуредите га у мини цветни врт.

Активност 2:

Научите (на више језика који се говоре у вашој заједници) речи за општу конверзацију: „Здраво!“, „Како се зовеш?“, „Колико имаш година?“, „У коју школу идеш?“.

Размислите које су добити од знања више језика.

Откријте шта је заједничко за различите културе и уз помоћ којих вредности из различитих култура треба да се остварује сарадња?

ПРИПАДНОСТ ЗАЈЕДНИЦИ

- Унапређење грађанске свести може да врати поверење грађана да превазиђу проблеме и изазове у савременом друштву.
- Да ли можете да укажете на неке проблеме у заједници?
- Нађите неки проблем/изазов који бисте желели да решите.

КОРИСТ ОД ЖИВЉЕЊА У ЗАЈЕДНИЦИ

Од рађања припадамо некој **заједници**. Под заједницом се подразумева група људи који имају нешто заједничко, на пример заједничке карактеристике (пол, узраст, етничка припадност), заједничке циљеве или живе на истој географској локацији. Заједнице најчешће имају већ постављене норме и на основу тих норми омогућава се њихово опстајање.

Сви ми у својим заједницама доносимо некакве одлуке. На пример, у породици – учествујемо у томе ко ће какву обавезу имати, ко ће бацати ђубре, ко ће ићи у продавницу, ко ће спремати јело, ко ће одржавати хигијену и обично то радимо спонтано, добровољно са циљем да унапредимо нашу заједницу – породицу. Сваки град у нашој земљи има своју власт коју грађани бирају како би доносила важне одлуке и документе за наше заједничко живљење. Такође постоје и грађанска удружења, која су формирана од стране грађана.

Они заједно треба да се залажу за бољи квалитет живота грађана, помажу сиромашнима и избеглицама, спашавају животиње, доприносе заштити животне средине и слично. Осим добити које од њих имају чланови заједнице, они такође могу активно да допринесу унапређењу и развоју властите заједнице. Подстицај за побољшање заједнице долази онда када **појединци** или групе нису задовољни или се не слажу са одређеним условима, правилима, нормама или стањима које је заједница поставила.

На пример, ако у вашој локалној заједници нема игралишта, тада житељи те заједнице могу да предложe локалној самоуправи (градоначалнику) организовање игралишта. У том смеру им могу помоћи неке невладине организације са којима ће заједнички израдити план.

Свако од нас треба да буде одговоран и да активно учествује у раду наше заједнице како би се обезбедили бољи услови и бољи живот.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

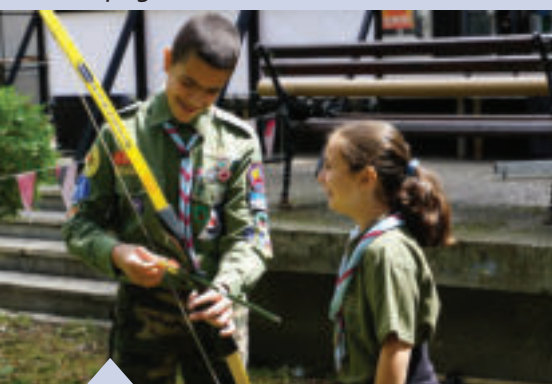
Прочитајте о одређеном удружењу, посетите удружење у вашем граду и дознајте о каквом се удружењу ради. Откријте да ли удружење спроводи пројект. Разговарајте и напишите извештај!

У консултацији са наставником, посетите локалну самоуправу у месту у ком живите. Након посете, опишите како ради ваша локална заједница.

ШТА ЗНАЧИ БИТИ АКТИВАН ГРАЂАНИН?

Акција волонтера за чишћење зграда Скопља

Извиђачи – волонтери приликом извођења вежбе

Добровољци – волонтери сакуљају стари папир

Укључујем се и чиним добро у мојој заједници!

Активизам значи иницирање и извршавање акције у сагласности са нашом идејом, нашим ставом или нашом потребом. Обухвата много различитих активности или пројеката, од малих локалних активности (на пример, чишћење и уређивање зграде или школе), до активности на националном или међународном нивоу. Ми треба да иницирамо активности за промене. Активизам, између осталог подразумева и добијање подршке истомисљеника, јавно презентовање акције, израду летака или реклама, организовање и спровођење акције.

- Време је за идеје – Шта ми пада напамет кад чујем реч „волонтирање“?
- Шта је волонтирање?

Волонтерство је добровољна активност којом волонтери улажу напор и време да помогну некоме или да направе нешто добро за своју школу или заједницу. Лице које добровољно помаже назива се **волонтер**. Волонтер не тражи надокнаду за указану помоћ. Волонтирање подстиче разумевање за положај других људи и њихов начин живота и омогућава волонтерима им да стекну различита искуства. Учешћем у разним волонтерским активностима, упознајеш нове пријатеље, стичеш ново знање и учиш нешто ново.

Током волонтирања, можеш да научиш много од других волонтера и да слободно време provedеш на интересантан и квалитетан начин.

На пример, ако си некад учествовао/учествовала или организовао/организовала добровољну акцију сакупљања књига за библиотеку на Дечјој клиници, тада си и волонтирао/волонтирала. Кад волонтирате чините добро и себи и другима.

Можете да волонтирате на различитим местима, као што су удружења, спортски или културни догађаји, помоћ вршњацима из школе, збрињавање напуштених животиња, ботанички или зоолошки вртови. Такође можете да волонтирате у различитим активностима као што су: чишћење околине или хуманитарна помоћ сиромашнима (сакупљање хране, средстава за хигијену за избеглице или децу који живе у домовима).

Волонтирајте у школи где можете да организујете акцију за израду помагала за учење или да почнете акцију за спречавање насиља код младих и промовисање толеранције. Такође, можете да волонтирате у домовима за децу или домовима за старе, где се могу направити честитке за празнике. Важно је да запамтите да можете да волонтирате где желите, али увек у пратњи одрасле особе.

Истражите, на пример, зашто је Роберт Баден Пауел значајан?

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Маја, Фатиме, Бојан и Арбен су чланови Црвеног крста. Они пакују артикле за основне потребе у кутије.

Размислите:

- Зашто припремате ове кутије?
- Које кораке ћете даље предузети?
- Да ли имаш идеју како би ти помогао/помогла некоме?

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Спроведи анкету: „У мојој школи бих хтео/хтела да променим...“ и приложи је на састанку школске заједнице. Сумирајте резултате анкете и одредите приоритетну активност. Направите акцијски план према следећим смерницама:

Шта је неопходно и нужно побољшати у школи?

Ко може да сугерише идеје и помогне у превазилажењу неког стања у школи?

Како ти сам/сама можеш да допринесеш промени?

На који начин је досадашње стање допринело да се јави потреба за променом?

Да ли ће се с променом побољшати квалитет живота у школи и како она може утицати на самопоуздање и успех ученика?

Активност 2:

Не буди ђубре!

„Упознај се с послом волонтера из “Не буди ђубре!” и “Реагујте, не игноришите!” и размисли да ли ћеш подржати њихове акције. Зашто “да” или зашто “не”? Образложи свој одговор. Ко има корист од њиховог волонтерског рада? Да ли су овакви примери волонтерских еколошких акција све чешће заступљени у твојој заједници, или су примери неколошког понашања?

САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ЗАЈЕДНИЦИ

РАЗНОВРСНОСТ И МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ

У свакој култури постоје различите етничке заједнице и њихови припадници треба да негују идеје о једнакости и праведности. На тај начин се остварују једнака права и могућности за једнак развој различитих култура и етничких заједница. Уколико једни имају боље услове за развој у односу на друге, може се смањити поверење, може доћи до конфликта и нарушити се међусобни односи.

Вредности као што су *толеранција* и *праведност* су услов за *саживош* различитих култура у **мултикултурном друштву**. Потпуни дијалог међу представницима различитих култура није могућ без узајамног поштовања вредности и норми. Важан услов за развој савременог друштва су добри међуетнички односи. Мир и разумевање међу припадницима различитих култура, као и стабилност целог друштва, у великој мери зависе од успешности у решавању њихових проблема.

Није довољно да људи у заједници само живе једни поред других већ да међусобно имају **поштовање** и **прихватање**. Они треба да сарађују, да се друже, да доприносе постизању заједничких циљева од којих ће имати корист сви заједно. Стање и осећај припадности одређеној заједници назива се **заједништво**.

Дружење сликара – Владимир Симеонов, Менсур Бајда и Глигор Чемерски

Удружени гланови – симбол заједништва

Марш толеранције особа са инвалидитетом

Деца из различитих етничких заједница у Македонији стварају заједно на хејнингџу

С друге стране, појам **саживот** подразумева бригу, помагање и стварање међуетничке и међукултурне **сарадње** као основе за бољи живот.

Бољи живот значи друштвени напредак преко стицања знања, способности, радних места, бољих плата, здравствене заштите, заштите околине, поштовања људских права и слобода. Градећи културу толеранције и саживота, градимо друштво за све или друштво у ком ће сви грађани имати иста права, обавезе и могућности.

Култура толеранције и саживота ствара трајну вредност, а то је мир. *Култура мира и заједништва* увек зближава, насупротив мржњи и поделама које раздвајају људе.

У саставу више савремених друштава живе људи различитих националности, генерација, етничких група, религија и др. То прузрокује постојање појаве која се назива мултикултурализам. **Мултикултурализам** може да постоји само у друштву које признаје разлике као једну од његових основних вредности. Од заједничког живота људи са различитим културним традицијама у једном друштву произилази потреба за добросуседством и сарадњом међу њима.

Људи су различити у својим ставовима и убеђењима а ова разноликост није недостатак већ предност друштвеног живота.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

У демократском мултикултурном друштву, придржавање толеранцији је темељ за саживот. Свака увреда, презир и говор мржње у вези са припадницима различитих етничких група су неприхватљиви.

Дебатирајте на тему: *Да ли оне који користе говор мржње или увреде треба осуди и из етничких разлога и казни их законом?*

Важна карактеристика данашњег мултикултурног друштва је укључивање – процес повећања учешћа свих грађана у живот друштва, а пре свега оних који имају тешкоћа у физичком и интелектуалном развоју. То је сложени процес укључивања и приступа који ће свима омогућити да учествују подједнако у јавном животу. Кључ за успешно укључивање је да све стране активно раде на постизању жељеног резултата.

Република Северна Македонија је мултикултурално друштво. Као и свако савремено друштво које се суочава са различитим културним идентитетима његових чланова, тако је и наше друштво по свом етничком саставу мултикултурално друштво. То значи да грађани имају сличне, али и различите начине живљења, сагласно сопственим вредностима, језику, традицији, обичајима или погледу на свет.

Македонско друштво чине Македонци, Албанци, Срби, Роми, Турци, Бошњаци, Власи и остали који заједно живе, сарађују, другују, деценијама и вековима. На нашим просторима су се одувек преплетале различите културе.

Сипара чаршија у Скопљу је место где се неђују различита културна обележја

На пример, током 24 сата 6 августа 2016. године, у Скопљу је пало 92,9 литара кише на метар квадратни, а у току прва два сата од почетка невремена било је више од 800 громава. Невреме и бујица су проузроковали поплаву, рушење дрвећа, а куће у насељима Ченто, Стајковци, Смилковци и Арачиново су остале без електричне енергије. Грађани из целе државе, без обзира на њихову етичку припадност, координисани од стране Црвеног крста, Кризног штаба и надлежних институција, у наредним данима су се солидаризовали за сакупљање најнеопходније помоћи за настрадале. Тиме су показали практичан пример заједништва, помоћи, пожртвованости и саживота.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Посетите Стару чаршију у Скопљу са родитељима или наставницима и откријте какве грађевине постоје и из ког периода оне датирају. Почните од националне галерије Даут-пашин амам. Истражите шта је она била пре него што је постала национална галерија и шта значи реч амам?

Направите интервју са старијом особом из чаршије о саживоту у прошлости између: Јевреја, хришћана и муслимана, који се овде одвијао. Затим направите упоређење са саживотом и заједништвом у чаршији данас. Уколико нисте у могућности да посетите Стару чаршију у Скопљу, истражите из најразличитијих извора, књига, часописа, монографија, преко интернета!

Активност 2:

Да ли је ваша школа укључена у пројекат: Међуетничка интеграција у образовању?

Уколико сте укључени, наведите активности које сте досад спровели. Затим предложите будуће активности које бисте желели да реализуете. Њих изнесите директору/директорци и педагошкој служби!

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

„Решења за ситаре проблеме у заједници“

- Размислите о проблему који постоји у вашој школи или месту где живите. Шта бисте могли да урадите да бисте побољшали живот у заједници. Израдите акциони план како можете да допринесете вашој школи и заједници у којој живите!

10 савета за успешну акцију:

1. Изаберите проблем.
2. Истражите проблем.
3. Наведите сва могућа решења за изабрани проблем.
4. Изаберите начине решавања проблема. Будите креативни.
5. Нађите истомишљенике, сараднике и подршку.
6. Сарађујте са медијима и рекламирајте своју акцију. Затражите јавну подршку.
7. Откријте ко се не слаже са вашим предлогом. Разговарајте и покушајте да разумете различита мишљења.
8. Развијте акциони план и разрадите све кораке које ћете предузети.
9. Оцените вашу акцију. Да ли је она успешна? Како би могла бити успешнија?
10. Продужите и не отказујте се! *Реађујте, не игноришите!*

Активност 2:

Иницирајте активност: „Банка хране“, којом сакупљате храну коју ћете дистрибуирати добротворним организацијама ради сузбијања глади. Пронађите начин којим би деловали у хотелима и ресторанима, да вишак хране која им преостаје складиште и донирају бескућним или немоћним лицима. У реализацији активности може вам помоћи платформа „Ретвитни оброк.“

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Да ли си некада волонтирао/волонтирала? Да ли је неко из твоје породице волонтирао? Из ког разлога? Напиши о твом искуству као волонтеру.
- Шта је саживот, а шта заједништво? Наведи пример саживота!
- Зашто је Република Северна Македонија мултикултурално друштво и шта је то што потврђује да у њој постоји саживот? Дај аргументе за одговор!
- Шта је у твојој свакодневици резултат утицаја друге културе?
- Какав је утицај различитих култура, ако људи из једне културе прихватају карактеристике друге културе у свом свакодневном животу?

ПОЈМОВИ:

Прихватање – примање, смештај некога на одређено време; давање скло-ништа

Поштовање – изражавање поштовања према некоме или нечему;

Различитости – разноликост, нема сличности;

Заједница – удруженост људи или друштава, организација, установа у једну целину ради одређених разлога и циљева;

Односи – положај, релација једног наспрам другог, узајамност, повезаност људи;

Појединци – поједине личности, индивидуе, јединке.

Волонтерство – добровољно ангажовање појединца или групе са циљем да пружи услугу одређеном становништву;

Волонтер – лице које ради добровољно или бесплатно ради личног усавршавања.

Толеранција – трпељивост према онима који су различити од нас;

Саживот – заједнички живот, живот у заједници;

Заједништво – стање и осећај припадности одређеној заједници.

Сарадња – рад са другима за заједнички циљ;

Мултикултура – постојање, проницање више облика културног живота у једну друштвену средину.

ГРАЂАНИН И ДРУШТВО

- УЛОГА ГРАЂАНИНА У ДРУШТВУ
- РАЗВОЈ ЉУДСКИХ ПРАВА
- ВРСТЕ ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ
- ПРАВА ДЕТЕТА
- СТЕРЕОТИПИ, ПРЕДРАСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме, оспособићеш се да:

- описујеш различите улоге и понашање грађана у друштву и анализираш вредности демократског друштва;
- објасниш појаву и утицај различитих фактора за развој људских права;
- процениш на који начин људска права унапређују демократско друштво и да се заложиш за њихово унапређивање;
- дискутујеш о различитим улогама и понашањима грађана у свакодневном животу;
- правиш разлику и анализираш различите врсте права и одговорности у друштву;
- знаш своја права и објасниш потребу за заштитом дечјих права;
- објашњаваш значај и допринос од сузбијања дискриминације, стереотипа и предрасуда.

TEMA 3

УЛОГА ГРАЂАНИНА У ДРУШТВУ

ПОЈАМ ГРАЂАНИН

Грађанин је човек који има слободе, **права** и дужности у друштвеној заједници, а то значи да може да гласа, учествује у грађанским удружењима и грађанским иницијативама, ради, плаћа порезе, поштује законе и ужива сва права и слободе уписане у Устав државе.

У македонском друштву живе грађани различите националности, религије, боје коже, имовинског стања, образовања и слично. Грађани могу живети у граду, селу, насељу. Без обзира на разлике међу њима, они имају иста права и обавезе – што значи да су потпуно једнаки. Нико не сме да буде привилегован или изнад осталих и нико не сме да буде обесправљен или испод осталих. Нико не сме да буде изнад закона, а то значи да се не сме десити да закони не важе за некога.

Грађани бирају каква ће им бити заједница, да ли ће изабрати одговорну власт која ће носити законе за добро свих грађана. Одговорност власти је да штити права и слободе грађана, да би они могли да се осећају безбедно и сигурно. Грађани треба да учествују у власти путем гласања на парламентарним и локалним изборима, референдуму (јавном изјашња-

Гласамо за претседавнике ђачког парламента

вању), а то значи учешће у заједничком животу и могућност да заштите своја права.

Одговорни грађани су они који остварују своја права и испуњавају обавезе или дужности у друштву. На пример, они грађани који излазе да гласају или учествују у било каквом облику грађанског организовања, дају јасну поруку о томе ко и како они желе да влада у интересу свих.

ВРЕДНОСТИ ДЕМОКРАТСКОГ ДРУШТВА

Шта је демократија, и шта је одговорност у доношењу одлука?

Демократија (демос – народ, кратија – владање) је тип друштвеног уређења у коме власт има народ, односно грађани. За колевку демократије сматрају се антички градови-државе, од којих је наразвијенија била атинска демократија у периоду 5. века пре наше ере. У демократији се не влада над грађанима већ у име грађана. Грађани на изборима одлучују ко ће их представљати и ко ће владати у ограниченом и тачно одређеном временском периоду. У условима демократије, за све грађане важе иста правила и закони. То се назива равноправност.

Грађанима требају бити заштићена сва лична права и слободе зато што су неотуђива и неповредива, а то значи да им сва права и слободе припадају рађањем и нико им их не може одузети до краја живота. Реч демократија се користи и кад желимо да опишемо ситуацију где сви подједнако учествују у доношењу одлука. Кад кажемо да у некој држави или институцији или заједници постоји демократија, очекујемо да сви њени чланови имају једнаку доступност у доношењу одлука.

Тако, демократија у школи је кад сви ученици у својим разредима предложе место које желе да посете, на пример, да иду на излет.

Између неколико понуђених места која су добила највише гласова, ученици поново бирају гласањем где је најбоље да се иде. На сличан начин можемо да покажемо и своју грађанску активност у заједници у којој живимо. Заједничким деловањем можемо да побољшамо заједницу у којој живимо. Грађани могу да дају предлоге општинама, а да затим до одређеног рока изаберу најбоље решење за неки предлог који су оне дале.

На пример, за решавање неког саобраћајног проблема или питања заштите животне средине или других разних питања са којима се грађани свакодневно суочавају.

Доступности грађана у доношењу одлука

Прочитајте, размислите и разговарајте!

- Да ли сте некад учествовали у доношењу одлука у својој школи?
- Да ли сте гласали за некога или нешто у школи или између вршњака?
- Разговарајте са својим саученицима да ли они учествују у доношењу важних одлука о побољшању услова у школи.

УЧЕШЋЕ ГРАЂАНИНА У ДРУШТВУ

Свака активност којом су грађани укључени у процес одлучивања у јавности а који утиче на квалитет њиховог живота и живота њихових суграђана назива се **грађанско учешће**.

У демократији, сваки члан заједнице може и пожељно је да учествује. Зато што демократија значи владање народа, добро је да су грађани заинтересовани да допринесу у вези различитих питања на тај начин што ће узети активно учешће. Уколико грађани не учествују активно у доношењу одлука или предлагању решења, они постају пасивни посматрачи који чекају да неко други уместо њих предложи и решава проблеме.

Грађани, користећи симбол, показују да желе да учествују у друштвеном животу

Грађани који учествују у раду грађанске скупштине

Активно учешће нам даје могућност да стекнемо вештине и способности како да прилазимо проблемима, како заједнички да се договарамо за добро свих чланова заједнице, како да искажемо властито мишљење, али и да саслушамо и поштујемо туђе ставове. Преко активног учешћа користимо своје право на слободно изражавање и мишљење, али и стичемо одговорност да преузимамо обавезе за донесене одлуке. То што ћемо заједнички одлучити преко поштовања демократских поступака, треба затим да спроводимо и да имамо одговорност ако желимо да постигнемо циљ и имамо успех. Кад млади указују на проблеме, укључују се у активности, дебате, дискусије, предлажу решења, деле одговорност, доносе одлуке у заједници где живе и уче, они практикују демократију преко **омладинског учења**.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Ову скалу можете наћи на http://www.mcgo.org.mk/pub/Vodic_za_ucenici_gragjansko_obrazovanje_MK.pdf или у Водичу за грађанско образовање на страници 40.

Ти имаш право да учествујеш у демократији!

Да ли знаш како?

Према датој скали учешћа одреди ком делу припадаш!

Табела 1 Скала учешћа

	СКАЛА	ОПИС	ПРИМЕР У ШКОЛИ
УЧЕШЋЕ	Млади и одрасли заједнички доносе одлуке.	Млади дају идеје, припремају активности и позивају одрасле да им се придруже	Ученици желе да имају паркинг за бицикле испред школе. Праве партнерство са школом и организацијама да би дали предлог и затражили средства од општине.
	Млади иницирају и управљају.	Млади имају идеје и одлучују како ће се пројект спровести. Одрасли су доступни, дају подршку и верују у младе људе и њихово вођење активности.	Група ученика добија дозволу од директора да организује акцију за дан екологије. Ученици одлучују о томе каква ће бити акција и које ће поруке послати; школа даје подршку
	Одрасли иницирају, одлуке доносе заједно с младима.	Одрасли дају идеју али млади су укључени у одлучивање, планирање и спровођење пројекта.	Наставник у школи пита ученике о идејама за обележавање дана људских права. Ученици препоручују да се организује концерт школских бендова. Наставници и ученици заједно осмишљавају и организују догађај.
	Одрасли се консултују са младима и информису их.	Одрасли осмишљавају и спровode пројект, а мишљења младих су прихваћена током спровођења. Млади добијају повратну информацију за своја мишљења,	Општина организује консултације са ученицима да дају мишљење о парку у близини школе. Они говоре шта желе да се промени или да се изгради. Општина информисе младе да ће њихове препоруке утицати на одлуку и парк.
	Млади су назначени, али и информисани.	Одрасли одлучују о пројекту, а млади разумевају пројект и одрасли поштују њихово мишљење,	На округлом столу у школи има простора за двојицу говорника – ученика. Ученици се договарају ко ће бити представници и радити с одраслима да би разумели која је њихова улога у дискусији.
НЕУЧЕШЋЕ	Токенизам.	Млади добијају одређене улоге из активности, али немају избор у томе шта раде или како учествују.	Школа треба да има своје представнике на конференцији за институције, наставнике и ученике. Наставник сам бира ученика/ученицу за конференцију, који/која не добија информације о ономе шта се припрема или нема времена да се консултује с другим саученицима у вези мишљења.
	Декорација.	Млади добијају улогу, али у ограниченом својству и немају улогу у одлукама.	У школи се организује догађај који су у потпуности осмислили одрасли. Ученици добијају мајице које треба да носе и текст за рецитал, али немају информацију зашто се догађај организује.
	Манпулација.	Одрасли имају потпуни ауторитет и могу да злоупотребљавају моћ. Користе идеје и гласове младих у своју корист.	Школа жели да организује прославу полуматуре у једном хотелу. Позива ученике на састанак да би продискутовали о томе где желе да се прослава одржи. Иако ученици имају други став, школа остаје на првом предлогу и каже да је договорено са ученицима.

Приказано је осам степеника укључености деце и младих. На скали, највиши степен учешћа за једно питање је кад млади иницирају питање а решавају га заједно са одраслима, док је најнижи степен учешћа младих када су позвани да учествују у пројекту, али немају праве информације нити утицај на одлуке и њихове резултате.

Активност 2:

Изради Т-табелу!

Које су улоге грађана у друштву и какво је њихово понашање у конкретним примерима?

Након што израдите Т-табелу, дискутујте о написаним примерима!

РАЗВОЈ ЉУДСКИХ ПРАВА

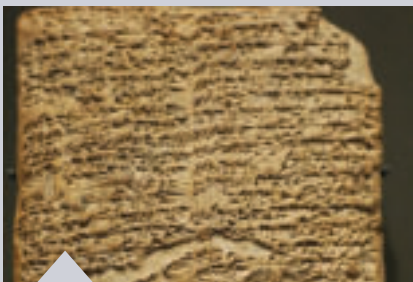
Човек – припадник врсте *homo sapiens*, мушкарац, жена или дете, личност

Права – оно што је човеку намењено или дозвољено, слободе које су му загарантоване

ЉУДСКА ПРАВА

У давним временима нису постојала људска права која су важила за све људе једнако, али постојале су идеје и потребе да се истакне жеља за слободом, слободним изражавањем или једнакошћу. У антици, многи филозофи су говорили и писали о слободи и ропству, праведности, једнакости. Сва тадашња друштва су била дискриминаторна са данашње тачке гледишта. Ако су људи били слободни, богати или мушкарци, онда су били на „правој страни“ и за њих су важила права да буду заштићени. Људи који су били стављени у ропство и проглашени робовима могли су да буду продавани, куповани, мучени, убијани, за њих нису постојала људска права. У Старом веку постоје примери писаних докумената, који указују да су појединачни владоци кроз историју доносили законе о заштити неких људских права.

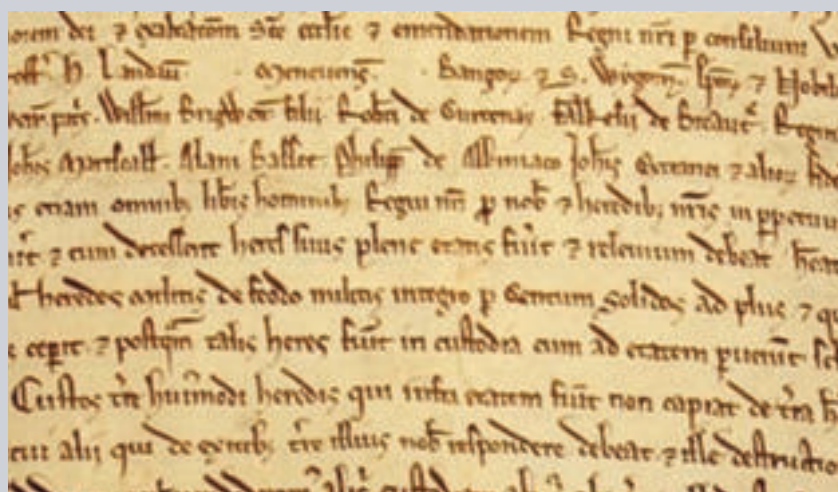
Важност права за све грађане била је потенцирана у касном 18. и 19. веку. 1789. године Француска је скинула с власти краља и основала прву Француску Републику. Народна скупштина Републике донела је „Декларацију о правима човека и грађанина“. **Декларација** обухвата ставове великих просветитеља и енциклопедиста, као што су Волтер, Монтескје и Русо. Декларација је потресла политички и правни систем монархије и дефинисала људска права као што су: слобода, власништво, безбедност, право на супротстављање угњетавању и право на вероисповест.

Хамурабијев законик у Вавилону (данашњи Ирак, 1760. п.н.е.) био је први писани правни акти који је усвојио вавилонски краљ.

Повеља Кира (данашњи Иран, око 570. п.н.е.), коју је донео Кир, краљ Персије, након освајања Вавилона.

Значајан докуменћ и о чейќа 13. века за зашћићу неких људских ѓрава је Магна Карта Libertatum или Велика ѓовеља о слободи. Донесена је у Енђлеској 1215. ѓодине

Систем аристократских привилегија и наследних права који је постојао у монархији, замењен је принципом једнакости свих грађана испред закона.

Римско право је основа за признавање неких „природних права“ човека. Током 17. и 18. века у Европи, многи филозофи су писали о „природним правима“ на живот, имовину и слободу. Ова природна права су писмено забележена у 17. веку у Енђлеској преко документа који је послужио као основа за касније уставно загарантована људска права.

Идеја о природним правима значи да су права урођена, стечена рађањем и припадају особама зато што су оне људска бића. Идеја да природна права треба да омогуће људима законска права, прихваћена је и укључена у законе неких земаља у свету.

Француска декларација о ѓравима човека и ѓрађанина

УНИВЕРЗАЛНА ДЕКЛАРАЦИЈА

Разлози за доношење Универзалне декларације

Људска права никад нису била толико угрожена, близу комплетног уништења, као што је то било за време Другог светског рата. Нацисти и њихови савезници су убили 55 милиона људи, проузроковали огромну материјалну штету, цели градови су били сравањени са земљом, расељени, људи, међу којима и велики број деце, били су прогањани из својих кућа. У тим ужасним догађајима прекршена су сва правила Женевске конвенције о хуманом поступању са цивилима и цивилним објектима. У Другом светском рату, након бруталног „истребљења“ и расељавања народа од стране нацистичких и фашистичких држава, пострадао је и македонски народ, као и остало становништво које је живело у Македонији.

Елеонор Рузвелт први људи показује Универзалну декларацију о људским правима

„Холокауст представља убиство око 6 милиона Јевреја од стране нациста и њихових сарадника. У периоду између немачке инвазије Совјетског Савеза у лето 1941. и краја рата у Европи маја 1945. нацистичка Немачка и њени савезници су покушали да убију сваког припадника јеврејског народа под њиховом владавином. Имајући у виду да је нацистичка дискриминација над Јеврејима почела доласком Хитлера на власт јануара 1933. године, многи историчари овај датум сматрају почетком ере холокауста. Јевреји нису били једине жртве Хитлеровог режима, али су били једина група коју су нацисти покушали целосно да униште.“

Јад Вашем, Јерусалим, Израел

Анализирај даје примере и дискусију о кршењу људских права

У Другом светском рату постојао је план за потпуно уништење јеврејског народа. Холокауст је појам којим се означава највећи злочин, геноцид, у ком је убијено шест милиона Јевреја, од којих су 1,5 милиона била деца. Жртве холокауста били су и Роми, људи са физичким и интелектуалним сметњама, затвореници, хомосексуалци и други убијени у огромном броју. У циљу масовног и потпуног уништења Јевреја, били су створени концентрациони логори са гасним коморама, у којима су жртве биле гушене, а затим спаљиване.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

11. марта 1943. године били су ухапшени сви Јевреји на територији данашње Македоније, а затим је у три наврата 98 процената њих било депортовано. Веома мали део јеврејског становништва је успео да се спасе депортације. 7.144 македонских Јевреја из Битоља, Скопља, Штипа (у то време највећи део Јевреја живео је у ова три града) били су депортовани у концентрациони логор Треблінка и од њих ниједан није преживео.

Геноцид над Ромима или ромски холокауст – познат и као „порајмос“ (уништавање) и „самударипен“ (масовно убиство) – био је покушај нацистичког режима у Немачкој и његових савезника у Другом светском рату да изврше геноцид над ромским народом у Европи.

Историчари процењују да је између 220.000 и 500.000 Рома било убијено од стране нациста и њихових сарадника – што је било од 25% до преко 50% од 1 милион Рома у Европи у то време. Детаљније истраживање Иана Хенкока открива да је број жртава био око 1,5 милиона.

СВЕТУ ЈЕ ТРЕБАЛА ПРОМЕНА!

Догађаји за време Другог светског рата су они који су ставили људска права у средиште пажње међународне јавности. 1945. године су основане Уједињене нације (ОУН), у циљу уједињавања народа у свету и стварања услова за грађење мира, сарадње, просперитета између свих народа. Уједињене нације, вођене хуманитарним разлозима, прогласиле су за свој примарни циљ промоцију и унапређење људских права. Универзална декларација о људским правима усвојена је од стране Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948. године. Она је састављена од 30 чланова који гарантују грађанска, политичка, економска, социјална и културна права људи, без обзира на њихову националност, вероисповест, пол, расу, боју коже, имовинско стање, језик и узраст. Донесена је као израз добре воље и препорука свим демократским државама да уграде и заштите у својим уставима сва основна људска права као највећу демократску **вредност**.

Овај документ је основа многим каснијим конвенцијама које регулишу заштиту људских права. То је прва повеља о људским правима у историји која проглашава људска права и слободе свих људи у свету, без дискриминације. Због тога што се односи на све људе у свету она има универзални значај. У Декларацији се потенцира да је основни циљ Уједињених нација спасавање генерација које долазе од ужаса рата и „потврде поверење у основна људска права, достојанство и вредност човека, у једнака права мушкараца и жена.“

Касније је међународна заједница усвојила велики број кључних правних инструмената за безбедно очување принципа Декларације.

Године 1950., на основу Универзалне декларације донешена је **Европска конвенција** о људским правима. Потписивањем ове Конвенције државе потписнице се слажу и обавезују да поштују људска права која су загарантована Конвенцијом. Спровођење права из Конвенције у земљама потписницама надгледају Европска комисија за људска права и Европски суд за људска права у Стразбуру. Р.С. Македонија је потписала Европску конвенцију о људским правима 1997. године. Уколико су нека права грађана из земаља потписница прекршена, они се могу обратити Суду у Стразбуру.

Дейорџација Јевреја из Македоније у лоџор Треблинка

Геноцид над Ромима, окуљњање Рома за еџекуцију

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Колико се поштују људска права у школи?

- Попуни доле наведену табелу коју ћете пронаћи на следећем линку: http://www.mcgo.org.mk/pub/Vodic_za_ucenici_gragjansko_obrazovanie_MK.pdf или у Водичу за грађанско образовање на страници 48.

- Сакупи поене које си дао/дала сваком питању да обрачунаш укупну „температуру људских права“ у твојој школи. Укупна „температура људских права“ у мојој школи је _____ .
Највиша температура = 40 „степени људских права“ = људска права у школи се у потпуности поштују.

- У оквирима разреда, упоредите одговоре на питања и разговарајте о разликама у процени различитих ученика. Саберите резултате свих ученика за сваку изјаву и утврдите које су изјаве оцењене са најмање поена. Размислите како би се стање могло побољшати.

1. Припремите писмо с предлозима о мерама и активностима које ћете доставити стручној служби или:

2. Организујте дебату/дискусију са стручном службом о мерама и предлозима.

Активност 2:

- Образложи зашто је потребно и корисно за грађане да се поштује право сваке етничке заједнице да користи властити језик у процесу образовања?
- Наведи и друге примере у којима су људска права у Републици Северној Македонији заштићена.
- Изнеси властито мишљење о томе да ли процес унапређивања људских права треба да заврши доношењем Универзалне декларације или Европске конвенције, или тај процес треба непрекидно да траје? Зашто?службом о мерама и предлозима.

Активност на часу

Мерење „температуре људских права“ у мојој школи

Доле је дато десет изјава које се односе на тебе и твоју школу. Прочитај сваку реченицу и оцени колико она тачно описује твоју школу. Кад размишљаш, имај у виду и твоје саученике, наставнике, стручну службу (педагога, психолога итд) и остале запослене у школи (на пример, хигијеничаре). Сабери оцене да добијеш крајњи резултат.

Скала бодовања

1	2	3	4	НС	
Никада (Немајем тачно)	Ретко	Често	Увек (Два тачно)	Никад сигурно/ сигурно	
Изјаве					
1.	Моја школа је место где се осећам безбедним и сигурним/безбедном и сигурном.				бод
2.	Други поштују мој лични простор и ствари које ми припадају.				
3.	Слободан/слободна сам да изказујем своје ставове и убеђења а да се при том не бојим да ћу бити дискриминиран/дискриминирана.				
4.	У мојој школи имам могућност да учествујем у културним активностима и мој културни идентитет, језик и вредности се поштују.				
5.	Моја школа има правилине и поступке који се односе на дискриминацију и њих примењује у случају инцидената.				
6.	Кад се појаве конфликти у школи, покушавамо их решити на ненасилан начин и у сарадњу.				
7.	Моја школа прихвата ученике, наставнике, администрацију и остале запослене који долазе из различитих заједница и култура, укључујући и оне који нису рођени у овој држави.				
8.	У мојој школи нико није изложен понижавању или казни.				
9.	Сви у мојој школи имају могућност да учествују у демократском доношењу одлука за нареду школских процедура и правила.				
10.	У мојој школи ја преузимам одговорност да обезбедим средину где људи нису дискриминирани.				

ВРСТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

„Сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима. Она су обдарена разумом и свешћу и треба једни према другима да поштују у духу браћинства.“ Члан 1 Универзалне декларације о људским правима.

ШТА СУ ЉУДСКА ПРАВА

Људска права су основна права и слободе које припадају сваком појединцу у свету, од рођења до краја живота. Права нам припадају без обзира одакле смо, у шта верујемо или како бирамо да живимо живот. Људска права се заснивају на универзалним **вредностима** као што су достојанство, једнакост, праведност, поштовање и независност.

Она нас штите. Могу бити повређена али не и уништена.

Људска права нас све третирају на исти начин: богате и сиромашне, мушкарце и жене, старе и младе, беле и црне. Она нам омогућавају поштовање и обавезују нас да поштујемо друге људе. Сви ми имамо право на живот, слободу, сигурност као и на задовољавање основних потреба за водом, храном, пребивалиштем, без обзира у којој земљи живимо, каква нам је породица, раса, боја коже, пол, вера, политичко убеђење, национално и социјално порекло, сексуална оријентација, образовање или било који други статус. То су права која припадају сваком појединцу, самим фактом да је он/она људско биће.

Људска права су начела, или *принципи*, да смо сви људи једнаки у правима независно од личних разлика или *припадности различитим групама*.

Онемогућавање да се задовоље основне *потребе* није фер и *представља кршење људских права*. Ујамитише!

КЉУЧНЕ ВРЕДНОСТИ НА КОЈИМА ПОЧИВАЈУ ЉУДСКА ПРАВА

Две кључне вредности које су у основи идеје о људским правима су људско достојанство и једнакост. Људска права се могу схватити као опредељење основних стандарда који су неопходни за достојанствен живот.

Она су универзална због факта да подједнако припадају свим људима. Из ове две основне вредности могу се извући многе друге вредности које су уграђене у људска права, на пример: слобода, поштовање, недискриминација, толеранција, правда и одговорност. Зашто су ове вредности важне?

Слобода: зато што је људска слободна воља важан део људског достојанства. Присиљавање да учинимо нешто против наше воље понижава човека.

Поштовање других: зато што непоштовање некога подразумева неуважавање нечије индивидуалности и достојанства.

Заштита од дискриминације: зато што једнакост у људском достојанству значи да не треба да вреднујемо људе на основу њихове припадности.

Толеранција: зато што нетолеранција указује на непоштовање различитости, а заступање једнакости међу људима не подразумева униформност.

Правда: зато што су људи једнаки као припадници људског рода, заслужују праведно поступање.

Одговорност: зато што поштовање права других узрокује одговорност за властите поступке.

Људска права треба уважавати, поштовати, унапређивати и проширивати са гласно потребама и условима у којима живе људи у савременим друштвима.

Да бисмо лакше научили људска права, истражићемо их према групама на које су подељена:

Право на живот

Право на образовање

ПРВА ГЕНЕРАЦИЈА ЉУДСКИХ ПРАВА

Нека права из прве генерације људских права појављују се током 17. и 18. века и засновала су се углавном на грађанским и политичким захтевима грађана. Циљ ових права био је да се утиче на политике које се тичу свих грађана у друштву, али и то да треба ограничити моћ владалаца. У борби за ова права биле су две основне идеје: *лична слобода* и *заштита појединца од узнемиравања од стране државе*. Прва генерација људских права, често називана „плавим“ правима, је слобода и учешће у политичком животу. По својој природи, она су у суштини **грађанска** и **политичка права**. Нека важнија права која спадају у ову групу су: право на живот, једнакост испред закона, слобода говора и изражавања, слобода удруживања, право на фер суђење, пресумпција невиности – што значи сваки човек је невин док суд не докаже супротно, слобода вероисповести, право на приватност и право на глас. Право на глас значи да сваки човек има право да бира. Преко гласања на изборима, грађани одлучују ко ће их представљати, а такође и сваки грађанин може да се кандидује за сваку јавну функцију у држави.

Ова права су се традиционално сматрала најважнијим људским правима. Али, дали је тако видећемо касније у тексту, где ћемо објаснити друге групе права.

ДРУГА ГЕНЕРАЦИЈА ЉУДСКИХ ПРАВА

Друга генерација људских права односи се на економска, социјална и културна права човека. Она гарантују равноправан однос различитим грађанима. Економско-социјална права укључују право на запошљавање под фер и повољним условима, право на храну, пристојан животни стандард, становање, право на пензију за старе особе и инвалиде, здравствену заштиту, као и социјално осигурање и социјалну помоћ незапосленима.

Економска права указују на факт да је неопходан одређен минимални ниво материјалне безбедности за људско достојанство, као и факт да немање посла или смештаја може бити понижавајуће. Као и права из прве генерације, тако су и ова права била обухваћена Универзалном декларацијом о људским правима и Европском социјалном повељом Већа Европе. Она се понекад називају „црвена“ права. Она намећу дужност владе да их поштује, промовише и испуњава.

Држава треба да ствара услове грађанима да могу да се запосле, зарађују, да имају приступ образовању, властитом дому. Ова права се односе на то како људи живе и раде. Она се заснивају на идеји о једнакости и приступу основним социјалним и економским добрима, услугама и могућностима.

Социјална, економска и културна права су неопходна за потпуно учешће у друштву, здравственој заштити, приватности и заштити од дискриминације.

Културна права се односе на културни „животни стил“. Овде спадају и ауторска права са којима творци штите своја научна, књижевна и уметничка дела. Такође, укључују право на слободно учешће у културном животу мањих заједница и право на образовање.

Културна права су неопходна да би мање заједнице у друштву сачувале своју посебну културу: на пример, право на недискриминацију и једнаку правну заштиту.

Право на глас

Право на рад

Право на здравствену заштиту

Право на културни развој

ТРЕЋА ГЕНЕРАЦИЈА ЉУДСКИХ ПРАВА

Трећа генерација људских права су она она права која превазилазе сама грађанска и социјална права. „Људска права из треће генерације“ се називају и „зелена“ – **еколошка права**. Она обухватају групна и колективна права, право на самоопредељење, право на економски и социјалан развој, право на здраву животну средину, право на природне ресурсе, право на комуникацију, право на учешће у културном наслеђу, право на међугенерациску једнакост и одрживост. Солидарност је фундаментална идеја за трећу генерацију права, укључује права као што је право на одржив развој, мир и здраву животну средину. У већем делу света, у условима као што су екстремно сиромаштво, ратови, животна средина и природне непогоде значе уназађивање људских права. Из овог разлога, многи су осетили потребу да препознају нову категорију људских права. Са овим правима требају се омогућити одговарајући услови да се друштвима, нарочито у земљама у развоју, обезбеде већ призната права из прве и друге генерације. Одговорност за заштиту права из треће генерације је циљ међународне заједнице, а не само држава.

Право на природне ресурсе – Амазон

Постоји забринутост да је немогуће гарантовати ова права.

На пример, ко треба бити одговоран за обезбеђење мира у Сирији или на Блиском Истоку, или за заштиту кишне шуме у Амазону од уништавања или ко треба да предузме одговарајуће мере против климатских промена.

Људска права су:

УНИВЕРЗАЛНА: припадају свим појединцима зато што су они људи и свако их поседује у истој мери.

НЕОТУЂИВА: не можемо их изгубити, као што не можемо престати да будемо људска бића.

НЕДЕЉИВА: Она имају исту важност, суштински су повезана и не могу се гледати одвојено једна од других.

1. Напишите речи „људска“ и „права“. Испод речи „људска“ наведите које вредности човек треба имати. На пример, „поштење“, „солидарност.“

2. Шта мислите да је потребно да би се заштитиле, ојачале и развијале ове вредности човека? Објасните зашто сте изабрали баш те вредности. На пример, „образовање“, „пријатељство“, „породица са љубављу.“

3. Наведите речи које мислите да описују реч „права“.

4. Покушајте да од речи које записујете испод оба појма направите дефиницију људских права.

5. Разговарајте о томе како сте описали појам „људска права.“

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Изаберите случај о кршењу људских права, преко дискусије о њима, или пронађите напис у новинама или укажите на личне примере. Анализирајте случајеве повреда људских права.

- Идентификујте главне аргументе у неком случају о људским правима из медија.
- Оцените аргументе са гледишта валидности и релевантности за случај.

Активност 2:

- Разговарајте о следећем случају!

С.С. је радила у текстилној фабрици пет година. Има једно дете, које има тешкоће са здрављем. Из тих разлога је понекад морала да одсуствује с посла и користи боловање. Власници фабрике су јој дали отказ са образложењем да превише одсуствује, а њима треба радница која неће користити боловање. Након што је добила отказ, поднела је тужбу суду у којој је навела да је остала без егзистенције.

У случају судског процеса, разлисите о томе која права су прекршена С.С. и дискутујте каква би била одлука суда. Изнесите сопствени став и аргументе како би сте ви одлучили да сте у улози судије.

ПРАВА ДЕТЕТА

20 новембра 1989 године донета је Конвенција о правима детета.

20 новембар се обележава као Дан права деце. Упамтите!

Моја и ваша љубав-то су наша љубав!

- Да ли деца имају права?
- Да ли знаш коме треба да се обратиш ако ти је прекршено неко право?

Ваши родитељи/старатељи и наставници имају дужност да вам помогну и да вас заштите, зато што ваше детињство и раст треба да буду срећни и безбрижни.

Деца својим рађањем стичу одређена права, тако звана људска права. Људска права су загарантована сваком људском бићу. Она су неотуђива, што значи да не могу бити одузета од никога.

Права деце су посебно издвојена зато што деца имају право на посебну заштиту. Она су наведена у Конвенцији о правима деце. То је први међународни докуменат за заштиту права деце у свету. Права деце важе за сва лица до 18 година. Важно је да знате ваша права. Дечја права штите тебе и твоје вршњаке. Сви имају иста права!

Ако је твоје право повређено увек тражи помоћ!

ВАЖНОСТ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ДЕЦЕ

Конвенција о правима деце је била донета 1989 године, под покровитељством Уједињених нација. Њено усвајање је резултат дугог процеса, који је започео пола века пре него што је официјално достављен предлог за припрему овог међународног документа о правима деце. Овај документ на једном месту обухвата сва људска права која се односе конкретно на децу. Конвенција је најважнији међународни договор о правима детета и служи као основа за даље регулисање права детета. Овај међународни докуменат је потписало највећи број земаља у свету. Исто тако, и наша држава је потписала овај документ. У Конвенцији су записана сва права деце, као и ко и како треба да заштићује. Права загарантована Конвенцијом за децу су недељива.

Основни принципи Конвенције су:

- Право, живота, опстанка и развоја;
- Право заштите од дискриминације;
- Право и поштовање мишљења/учешће;
- Најбољи интереси детета.

Поштовање принципа је предуслов за уживање у праву деце. Конвенција има за циљ да заштити дете као равноправно људско биће. Од државе се тражи да не дозволе дискриминацију детета и да обезбеде целосно остваривање права детета. Конвенција гледа децу као правно лице. Конвенција промовише идеју да су деца лица са правом која требају да се поштују:

1. Промовише учешће детета у процесу одлука о питањима која утичу на њих према њиховој узрасти и зрелости (узимајући у виду породицу и друштво као целину);
2. Конвенција потенцира право деце да се заштите од свих облика злоупотребе, насиља и актова које прете њиховим правима;
3. Конвенција, такође, прописује права која обезбеђују услове за правилан раст и развој детета.

Свакако, има ученика са посебним потребама у вашој школи, ученика породица са ниским приходима, ученика који добро не разумеју македонски или албански језик, или имају потешкоћа у учењу. Сви они припадају ранљивим групама деце. Будите њихова подршка, помогните им!

Права деце могу да истакну много активности којима можете да помогнете ученицима ранљивих група. Ранљиве групе деце укључују децу која живе у удаљеним областима, децу која су направила прекршаје, децу жртве и сведоке насиља. Конвенција о правима детета и закони Р.С. Македоније штите ранљиве категорије деце. Брига о најранљивијим групама – упамтите Конвенцију о правима детета!

Девојчица чији је сан да буде балерина и усљешно учесћује у инклузивној балетској ѓредсћави.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

члан 13

Дете има право на слободу изражавања која обухвата и слободу да тражи, да прима и да даје информације и идеје о свим врстама, без разлике на границе, било усмено или писмено или преко штампе, уметности или неког другог медијума по избору детета.

Остваривање овог права може да подлеже извесним ограничењима, али само онима који су одређени законима који су неопходни:

- (а) Због поштовања права или угледа других; или
- (б) Због заштите националне безбедности јавног реда или јавног здравља или морала.

члан 14

Државе поштују права детета за слободу мишљења, савести и вероисповести. Државе чланице поштују право и дужности родитеља, и ако је такав случај законских старатеља да усмеравају дете у остваривању његовог права на начин који је у сагласности са развојом његових способности. Слобода изражавања вероисповести или убеђивање може да подлеже само оним ограничењима која су прописана законом и која су неопходна због заштите јавности, сигурности, реда здравља или морала или основних права слободе других.

члан 15

Државе-чланице признају права детета слободе удруживања и слободе мирног окупљања.

Основно право деце је право игре

Деца се брину о школском дворишту

ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

Деца имају право, али и одговорности у породици, школи и у широј заједници. Она требају да уживају дечја права, али треба и да испуњавају своје обавезе да постану одговорни и успешни грађани касније у животу.

Ако неко дете жели да има животињу у свом дому, да ли треба да има и одговорности према њој? Неки људи, нажалост, нису одговорни власници и не брину се правилно о својим миљеницима. Неки их чак и напуштају. Заостављене, злоупотребљаване, напуштене животиње, удомљавају се од одговорних грађана као појединци или удружења. Они често помажу приликом усвајања миљеника. Закон за заштиту животиња нас обавезује да се бринемо о нашим миљеницима и њиховим потребама и да не угрожавају друге животиње или људе. За неодговорне сопственике, Закон предвиђа одређене мере и новчане казне.

Права и одговорности!

Сигурно сте приметили да је на улазу у вашој школи закачен документ назван Кућни ред. Правила понашања ће те наћи и у свим другим јавним објектима: зградама, здравственим центрима, музејима, биоскопима, позориштима, хотелима. На пример, правила Кућног реда у згради дају смернице за заједнички живот. Та правила постоје да би били безбедни сви станари у згради. Кућна правила одређују како треба да се понашамо према другим станарима и у самој згради. Понекад, неки станари не испуњавају договорена правила. Ако ваш комшија слуша музику касно у ноћи, нећете моћи да спавате. Које право вам прекршава? Да ли је комшија одговоран према другима?

Постоје ли и правила названа друштвена правила или друштвене норме? Та правила прописују прихатљиво понашање. Неиспуњавање правила предвиђа казне.

Свако право подразумева испуњавање неке дужности/ одговорности.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

1. Које су добре, а које лоше стране приликом чувања миљеника?
 2. Које су одговорности власника?
 3. Каква су права и одговорности свих чланова породице?
 4. Ако имате домаћег миљеника, поделите своја искуства са саученицима.
- Посетите удружења за заштиту миљеника или се придружите њиховој акцији.
 - Истражите начине где животиње помажу болеснима или инвалидима.
 - Помоћу наставника, направите летке за заштиту животиња.
 - Направите фотогалерију ваших миљеника заједно са саученицима.
 - Истражите различите могућности за негу домаћих миљеника. По чему су слични, и по чему се разликују?

Од најмање узраси треба да негујемо љубав и бригу за свој миљеника.

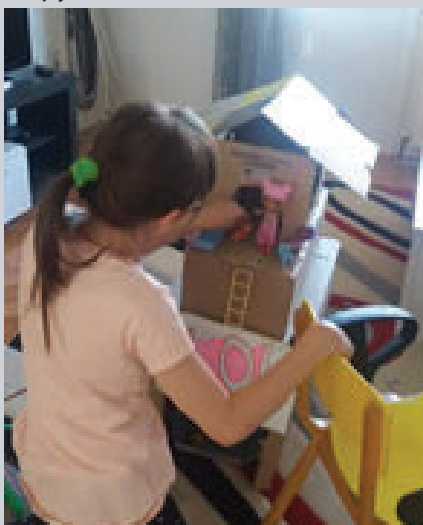
У Европи је основана Европска мрежа народних правобранитеља за децу.

Деце у улози правобранитеља деце

Деце жрива насиља, чије је право најбољег интереса нарушено

Креирање играчака и кућица за лутке, креативности деце са пошешкоћама

ЗАШТИТА ПРАВА ДЕЦЕ

Родитељи (старатељи) имају посебну улогу у заштити права детета зато што су они први који су позвани да обезбеде заштиту права њиховој деци преко одговарајућих процедура пред државним органима.

Држава је дужна да донесе одговарајуће законе и правила којима ће штитити децу.

Најважнији орган у заштити права детета је Центар за социјални рад, као главни орган старатељства. Суд, има улогу да доноси одлуке за остваривање заштите права детета.

Полиција има улогу у обезбеђивању опште безбедности. Улога полиције је кључна у спречавању насиља, или друге врсте кршења (одузимања) права детета.

Јавно тужилаштво треба да игра улогу у заштити права детета када настаје реч о насиљу и извршавању кривичних дела против деце.

Школа има обавезу да обезбеди поштовање свих права детета у оквиру васпитног процеса. Покрај државних органа и институција, невладине организације (удружење грађана) играју значајну улогу у заштити права деце преко њихових програма и пројеката за заштиту од насиља, експлоатације, трговине са децом и слично. Народни правобранитељ је орган који поступа по жалбама грађана/деце и штити њихова права.

Народни правобранитељ говори у њихово име и покушава да побољша њихове животне услове.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Направите постер за промовисање Конвенције права детета и изложите га у школском холу.

Изаберите 5 члана Конвенције о правима детета и одредите које одговорности произилазе из тих права.

Активност 2:

Разговарајте са својим вршњацима о њиховим проблемима! Сви имају право на образовање и шансу да успеју ако сте са њима и пружите им подршку. Држава обезбеђује посебне установе које се брину о деци која имају здравствене проблеме или породичне проблеме.

Ако у вашем месту живљења има такав дом за збрињавање деце, посетите га! Направите нешто добро, нека добро дело започне од вас! Уколико решите да се укључите, да ли вашим учешћем испуњавате неку грађанску дужност?

- Дизајнирате своју поруку, напишите песму, или креирајте постер за прихватање и поштовање разлика!

СТЕРЕОТИПИ, ПРЕДРАСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

У неким земљама, девојчицама се укида право на образовање.

Размислите зашто се то десило?

На шта нам указује та појава?

Ако је неком лицу угрожено неко право или слобода због пола, онда говоримо о родовој дискриминацији.

ДОСТОЈАНСТВО, ПРЕДРАСУДЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

Сви ми хоћемо да будемо прихваћени и поштовани, ово је једна од људских потреба коју називамо достојанство.

Можда има деце у вашој школи или учioniци која се међусобно не прихватају. Нека од њих постају тужна и повлаче се, нека се љуте, па се свађају или покушавају да докажу своју вредност на непожељне начине. Неки ученици не примећују њихов проблем, и продужавају да вређају, речима или понашањем. Шта можемо да урадимо да би побољшали овакве ситуације? Можете да исказете поштовање према другима вашом пажњом, љубазношћу, стрпљивости у вашој породици и школи.

Сви људи заслужују и треба да буду третирани са поштовањем, без обзира на узраст, пол, расу, националност, религију, богатство. Неодговарајуће по-

Сузан.Б.Енџони је прва жена која се залаже за право гласа и укидање ројсџива још у 1872 г. Она за време свог животоа није дочекала да се призна право гласа жена, али је заједно 19-тии амандман Устава Америке у 1920 г. Назван по њој.

нашање као што су увреде, оговарања, физичко насиље, уцене, претње, искључивање из групе, уништавање имовине, вређају наше достојанство.

Свака личност има право на достојан живот без разлике да ли је млада или стара, болесна или здрава, богата или сиромашна. Ово значи да нас други људи прихватају и да нас поштују.

Како знамо да ли нас поштују? Ово закључујемо на основу њиховог понашања према нама:

Да ли су они поштени, љубазни, лојални, пажљиви, спремни да помогну, да ли имају поверење у нас, да ли нас разумеју, да ли су спремни да постигну договор.

При описивању људи најчешће се водимо њиховим физичким изгледом, гардероби, понашању или припадности одређеној групи (разред, спортски клуб, школа, националност, верска заједница). Да буде лакше и брже наше сналажење у свету око нас, ми групишемо друге људе у различите групе или категорије. На основу знања једног члана или мање чланова, ове групе називамо са посебним именима и приписујемо сличне карактеристике свим члановима. Тако стварамо **стереотипе**. Када доносимо закључке о појединцима на основу неких карактеристика које смо им доделили, или одређеној групи, иако их стварно не знамо, говоримо о **предрасудама**.

Предрасуде су негатаивни ставови према одређеним појединцима, групама, народима, који се не заснивају на фактичким и логичким аргументима, омиорни су на промене и укључују јаке емоције. Стереотипи и предрасуде утичу на начин како се понашамо и како прихватамо понашање људи око нас. Будите пажљиви! Са нашим стереотипима и предрасудама о другим људима, можемо да им нанесемо велику неправду и да прекршимо њихова људска права. Негативне активности против једног лица или групе називају се **дискриминација**.

Елизабет Екфорд, жива расне дискриминације

Ана Франк

Рођена у Франкфурту, њена породица се сели у Амстердам када је имала 4 године због повећаног антисемитизма у Немачкој. Када су нацисти окупирали Холандију, њена породица је депортирана у концентracиони логор. Неколико недеља пре краја рата, она умире у логору у Немачкој. Њен дневник је објављен постхумно и представља приказ холокауста и својеврсно ремек-дело светске литературе. Милиони људи је дознало за њено страдање и позив за људскост.

Ви, као људско биће имаће право на Ваше достојанство!

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Разговарај са старијим људима о достојанству и личности коју посебно цене и поштују. Уметните записе о том лицу, фотографију и натпис у новинама о том лицу.

Дискриминација значи свако њављење разлика, искоришћавање или оџраничавање људи на основу њихове ѡријадности (ѡол/род, раса, нација, релиџија, сексуална оријентација и др.) чиме се уџрожава или онемоџућава осѡварење или зашѡиша њихових људских ѡрава и слободe.

Ти, као људско биће заслужујеш да будеш цењен и поштован од других! Ти, као људско биће, не заборављај да поштујеш сам себе и друге!

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

„Улови“ стереотип!

Гледајући телевизију или пратећи неки други медијум „ улови“ неке стереотипе или предрасуде које си препознао или упамтио из медијума. Могу ли стереотипи и предрасуде да буду опсност за некога?

Активност 2:

Посматрај понашање ученика за време школских одмора. Покушај да се упознаш са различитима од тебе и затим разговарај са твојим пријатељима о следећим питањима:

- Да ли си се некада срео/ла са неком врстом стереотипа или дискриминације због твоје одређене особине?
- Наведите пример за то!? Шта мислите о онима који лоше третирају некога само зато што је различитији од њих? Шта им смета? Како можете да одговорите када наиђете на лице које има стереотип или предрасуде о вама?
- Шта ако цело друштво има предрасуде против групе људи или према неком појединцу?

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

- Да се не понови и да не заборавимо!

Закон Магана је име за федерални закон и неформално име за последичне државне законе, у САД-у. Закони су били створени као одговор на убиство Меган Канке, девојчице жртве насиља. Овим законом за регистровање кривичних дела против деце и сексуално насилних прекршиоца од 1994 године, се тражило да се сексуално насилни прекршиоци региструју јавно и објаве.

- Размисли: Да ли овај закон унапређује заштиту дечијих права? Зашто је важно да се не сакрива кршење права детета?
- Упознај се са неким члановима из Конвенције о правима детета!

Активност 2:

Пројектна активност

- Организујте дан пројекта под мотом: „За сву децу да буде сунце“, тако што ће се други ученици упознати са проблемима ранљивих група деце.
- Пишите да би помогли ранљивим групама деце!
- Припремите се за заједничку представу уз помоћ наставника, да би помогли ранљивим групама деце!

Активност 3:

Нека питања за дискусију са ученицима:

1. Кроз призму дечијих права, шта је то што прави државу добром? Како се односе људи у таквој држави?
2. Наведите оне за које рачунате да лоше поступају и крше права деце!
3. Шта можемо да урадимо да би направили заједницу у којој живимо бољом за све нас?

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Шта се подразумева под појмом грађанин?
- Које су вредности демократије?
- Како могу грађани да утичу / учествују у демократском друштву?
- Шта је младалачко учешће?
- Зашто су настала људска права и шта представљају она?
- Која права се штите првом генерацијом људских права?
- У коју групу права припада право на образовање?
- Зашто су трећа генерација људских права названа „зелена права“?
- Који је међународни дан права детета?
- Који су разлози за стварање Универзалне декларације?
- Какве се промене у односу људских права дешавају у Француској Декларацији о правима човека и грађанина?
- Како се стварају стереотипи?
- Какви су облици мишљења стереотипи и предрасуде?
- Како ћеш реаговати уколико си сведок дискриминације у твом окружењу?
- Ко је најодговорнији за заштиту права деце?
- Да ли деца имају одговорност у заједници?
- Какву одговорност има држава у односу права деце?
- Где могу да се обрате деца за заштиту њихових права?

ПОЈМОВИ

Вредност – то што је значајно, пожељно, вредно;

Декларација – је документ који садржи договорни стандард или норму;

Конвенција – договор између две стране са којима се регулишу њихови међусобни правни и економски односи;

Права – то што је човеку намењено или дозвољено, слободе које су му загарантоване;

Одговорности – обавеза за савесно и добро извршавање примењене дужности;

Народни правобранилац – лице чија је функција да брани права грађанина на супрот јавне власти;

Специфична права деце – права којима се штите права детета;

Стереотипи – погрешна схватања која опстају на супрот података и факата;

Предрасуде – негативна мишљења и ставови прослеђени осећајима који нису засновани на фактима;

Дискриминација – свако прављење разлике или ограничавање и одузимање права људи, због њихових идентитетских карактеристика.

РЕЛИГИЈА, УМЕТНОСТ И МЕДИЈИ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

- РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ
- УМЕТНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ
- УЛОГА МЕДИЈА У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

После завршавања ове теме оспособићеш се да:

- комуницираш са припадницима различитих религија и да демонстрираш примере о прихватању некога ко је припадник друге религије;
- учествујеш у дебатама повезаним са улогом религије у савременом животу;
- препознајеш шунд. Кич у конкретним уметничким делима;
- презентујеш улогу уметности у грађанском друштву;
- истражујеш однос грађанина према уметности у грађанском друштву преко израде пројеката;
- препознајеш улогу медија у креирању јавног мишљења кроз конкретне примере;
- анализираш могућности за примену савремених медија у својој средини у смеру унапређивања грађанске вредности.

TEMA 4

РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ

Изучавајући Универзалну Декларацију за људска њрава, видели смо да њосћоји члан који ѓараниује њраво слободе вероисћовесћи.

- Како би објаснили право слободе вероисповести?
- Зашто је то важно?
- Да ли људи могу понекада да манифестују непоштовање других религија?

ПОЧЕЦИ РЕЛИГИОЗНИХ ВЕРОВАЊА

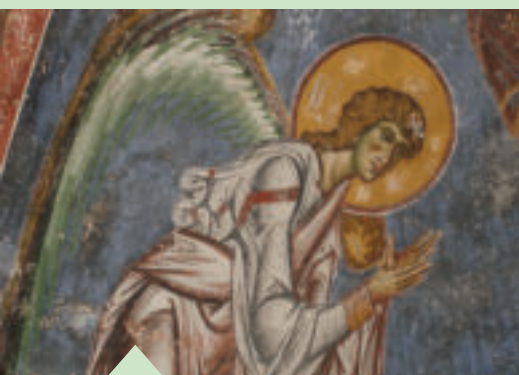
Човек је одувек волео да себи објасни појаве у свету који га окружује. Хтео је да дозна тајну о настанку живота. Ова питања, стара колико је и први човек на земљи, у почетку, су натерале човека да разлоге тражи у нечему *најњприродном*. Човек није престао да се пита одакле долази и где иде. У тој потрази за одговором, који ће открити или објаснити смисао његовог постојања, он је створио религиозне идеје, веровања и учења која опстају у свету још из праисторијског времена.

Са развојем друштва су настале *њолињеисћичке* и *моноњеисћичке* религије. Политеистичке религије, су оне у које људи верују у више богова. Монотеистичке религије су оне у које људи верују само у једног Бога. Неки људи опет не верују у постајање Бога или Божанстава.

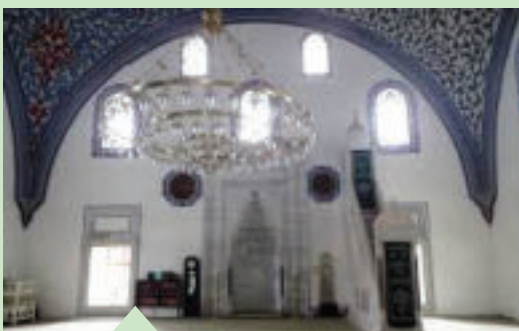
Они се зову **атеисти**. Људи, који рачунају да постојање Бога или Божанстава не може да се потврди или одрекне називају се **агностици**.

Религија заузима значајно место у култури модерног и савременог човека.

Свако има право да изабере да верује, да буде религиозан или не.

Лик Арханђела Гаврила,
црква Св Ђорђе – Курбиново

Мусћафа-њашина ѓамија,
Скопље

Да ли знаије колико религиозних заједница има у РСМ? Да ли сје некада уиушили чесиийке за неки верски иразник неке ко иријада различишј религији од ивоје?

РЕЛИГИЈА У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

Да ли слобода вероисповести значи и поштовање других религија? Сва савремена друштва су мултикултурна и мултирелигиозна. Разумевање верских права других је кључни елемент толеранције. У Републици Северној Македонији живи становништво са разноврсним религиозним припадностима, али има и насеља која уопште не припадају ни једној религији. Таква разноврсност може да направи наше животе интересантнијима, све док можемо да нађемо начине да ценимо наше разлике и да се дружимо једни са другима. Упознавање и прихваћање религиозних разлика људи је чин да створимо пријатан и миран свет.

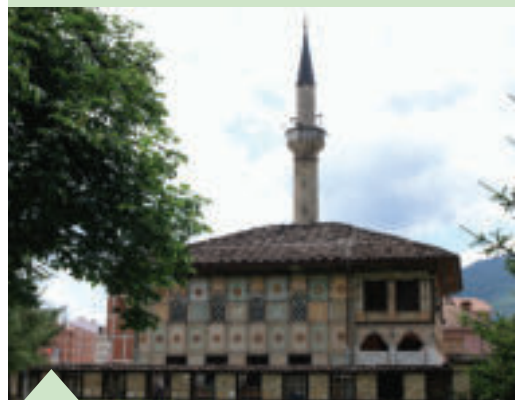
Та разноврсност је присутна и у много учioniца у нашој држави, где ученици са различитим верским припадностима и веровањима уче заједно, сарађују и истовремено поштују веровања других. Док имају различита веровања, обичаје и празнике, они се ипак друже.

На ириер, хришћанска заједница слави Божић, исламска слави Бајрам, еврејска Ханука, а чланови друге религије друге иразнике. Свака од њих може слободно да иракшикује своје религије и обичаје.

Данас у свеиу иосиоји много религија од којих су најбројније: хришћансиво, ислам, јудаизам, хиндуизам и будизам.

На слици су ириказани чланови хришћанске заједнице када ирослављају иразник Ускрс

Шарена џамија у Теиову

Свака верска заједница има ираво да има свој молиивени дом

У Уставу Републике Северне Македоније, стоји члан 19 који гласи: “Гарантује се слободно и јавно, појединачно или у заједници са другима, изражавање сопствене вере. Слобода вероисповести подржава слободу свакога јавно или приватно, да практикује религију или веровање које жели, а исто тако и слободу да промени своју веру или веровање.

Реч „религија“ - произлази из латинске речи religare, која значи „да се повеже“.

Испражиће где се налази синагога „Беџ Јаков“ у Скопљу

Македонија треба да се поноси што је једно мулти-религиозно друштво, која је одувек поштовала права свих религиозних заједница, односно право свакога човека да изрази своју религију.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Јана Иванова, 13 година, је етничка Македонка и учи у једној основној школи у Скопљу. Теута Зика, 13 година, етничка Албанка и учи у истој школи. Оне су се упознале и постале другарице на једној заједничкој ликовној радионици 2012 године. Продужиле су да се друже и међусобно да се посећују.

„Прво нисам била посебно заинтересована да упознам нове људе. Али, сада ми је много мило што су нас спојили за ликовну радионицу. То је било пре шест година. Од тада смо нераздвојне другарице. Много смо научиле једна о другој: о нашим обичајима за верске празнике, о сличностима између хришћанске и муслиманске религије“ – рекла је Јана.

- Шта можемо да дознамо из примера?
- Да ли се оваква активност спроводи у вашој школи?
- Који су добици овакве активности? Предложите вашу активност за међурелигијску сарадњу.

Саживот људи је могућ само онда ако другог уважавамо, ако га рачунамо за равноправног себи и ако промовишемо једнакост, правду и мир између људи различите религије. То су земаљске вредности за миран и праведан живот у свету. Једно од основних захтева нашег времена је поштовање људских права у којем је укључено право слободе вероисповести.

У нашој држави, покрај Македонске православне цркве, ту су: Исламска верска заједница, Римокатоличка црква, као и Јеврејска заједница и Јевангелистичка-методистичка црква. Они су одвојени од државе и једнаки су пред законом. Наша држава је секуларна – религија је одвојена од ње. То значи да држава нема право да се меша у црквене ствари, нити да се црква меша у државне ствари. Упознавање различитих религија смањује стереотипе, предрасуде и отвара могућност за међусобно поверење. Грађанско друштво има одговорност да омогући његовим члановима да практикују своја веровања. То свима гарантује иста права и слободу, независно од вере/религије коју су изабрали. Грађани Републике Северне Македоније, према Уставу, слободно могу да изразе своја веровања.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1: Направите постер!

- Изаберите религиозну заједницу из вашег окружења и направите постер. Постер треба да садржи интересантне факте о религији коју сте изабрали, свечаности, обичаје, ритуале, одећу, места за богослужење и слично.

Разговарајте међусобно о својим верским убеђењима.

Колико познајете религију коју представљате?

Које су сличности и разлике између религија које представљате?

Активност 2:

Размисли и покушај да објасниш зашто је потребно да постоји разумевање и добра комуникација између припадника разних религија!?

- Шта мислиш о друштву у којем живиш? Да ли га то што је мултирелигијско прави богатијим? Да ли се у њему води међурелигијски дијалог?
- Одржи говор од 2 мин испред својих саученика у вашој учионици на тему: „Различита веровања – велико богатство“

Активност 1: Направите постер!

- Посетите:

Цркву, џамију или синагогу. Напишите кратак састав.

УМЕТНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

Постоје различити приступи према уметности као делу културе која се преноси са генерације на генерацију.

„Графиџи су били најлејше сџвари које сам видео“.

Кит Харинг

„Умеџник је џласник друшџва у којој било даџој џачки исџорије. Он је медиј између оноџа „џџа је“ и „џџа може да буде“.

Кит Харинг

„Тамбурица“ – мурал на зиду ДСЦУ „Илија Николовски – Луј“

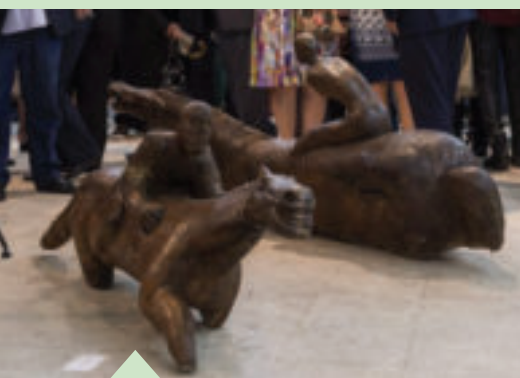
ШТА ЈЕ УМЕТНОСТ?

Човек је, још од најстаријих времена, осим да би задовољио своје основне животне потребе имао потребу и за естетиком, лепотом. Оруђа која је правео на почетку била су једноставна и имала су само њихову основну функцију – да му помогну при лову, обради земље итд. Током времена, почео је да их украшава разним декорацијама које су имале *есџеџску функцију*. Човек је хтео да његово оруђе осим што ће служити раду, буде и лепо. Било је и других начина на којима се изражавала та потреба за лепотом. Један од тих начина је цртање у пећинама које је било део ритуала првобитног човека. На то нам указују познати цртежи који су пронађени у пећини Алтамира у Шпанији и старе су више од 36000 година.

Уметност је свуда око нас. Ми смо окружени различитим облицима уметности где и да идемо. То може да буде некаква скулптура, слика, цртеж, архитектура, музика, литература, позориште, филм и плес. Лепе и украсне стене су исто тако врста уметности, као и интересантне светиљке у угловима твоје собе. Основна дефиниција за уметност је да се појам уметности односи на све креативне и стваралачке радове човека.

Праисџоријска слика у Алџамири, Шџанија

Скулпџура, Боро Миџрићески

Анализирајте пример

Два пријатеља у музеју уметности се расправљају, док гледају једну слику. Један од њих каже: „О, да то је уметност!“. Сличну несугласицу су имали док су слушали музику у аутомобилу. Један каже: „Сада, ово је прави уметнички облик!“ Други не може да поверује и пита се: „Да ли је могуће да мој пријатељ има такав укус?“ Постоје различити укуси и различита тумачења. Онда, ко одређује шта се рачуна за уметност у нашем друштву или у другим културама?

Сваки грађанин треба да зна да су лични избор, укус и стил изражавања у уметности део заједничког живота и међукултуралне размене. На тај начин грађино разумевање за различитости.

КАКВА ЈЕ УЛОГА УМЕТНОСТИ У ДРУШТВУ

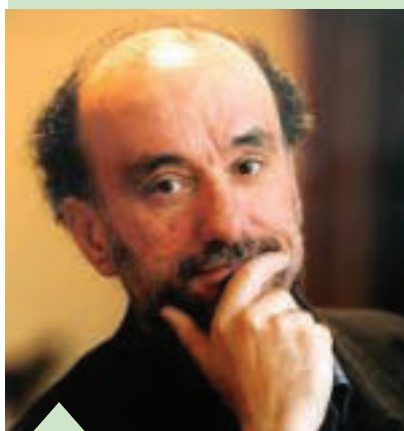
Сваки грађанин има право на избор да прати разноврсну филмску уметност, музичку уметност, традиционални догађај и/или друге облике уметности. Држава треба да омогући грађанима да реализују своју културну потребу, да стварају на матерњем језику, да креирају различите врсте уметности. Када се та потреба признаје, онда грађани остварују своја културна права. Свако треба да има могућност да прати концерте, изложбе, позоришне представе, итд. Културне и уметничке слободе су уграђене у Универзалној декларацији за људска права. Члан 27 Универзалне декларације људских права каже: „Свако има право да слободно учествује у културном животу заједнице, да ужива у уметности и учествује у научном напретку и у користи од њега“.

Улога уметности у животу човека је велика и то можемо да видимо свакодневно. Посетом музеја, читањем књига, итд, можемо боље да упознамо различите културе.

Албански сликар Омер Калеша је добио награду „Мајка Тереза“ за 2018 годину

Награда за људску солидарност и за њојсшцање, унајређење међусобног разумевања и сарадње међу њриадницима различитих заједница, култура и вере.

Горан Сшепановски – македонски драмашурџ који је са својим драмама дао њосебно свешло македонској и свешској драмашурџији.

Дојринос уметности и њен значај је у грађанском друштву велико. Култура и уметности су основно средство којим сви људи објашњавају своје искуство, обликују свој идентитет и замишљају будућност. Уметности може да послужи као средство за преузимање акције пред лицем неправде.

Комедија „Смешне кокеше“ од Молијера исмејава недостатаке њадашњег друштва. Исмејава обичан и салонски живот, коме је недостатајала природност, и који је у основи био лаж и лицемерје.

Са изражењем „Хамлеј“, Шекспир изражава негативност у друштву, лицемерје и жељу за влашћу

Уметност:

- Покушава да омогући људима да схвате да лепо постоји;
- изражава вредности, значајне за људе и друштво (на пример, уметност може да се искористи за јачање вредности, па чак и да споји људе);
- подстиче људе на размишљање и нуди нове верзије (на пример, мисао подстиче уметничко дело, а уметничко дело може да подстакне акцију);

МОЖЕ ЛИ УМЕТНОСТ ДА ПРОМЕНИ ДРУШТВО?

„Нико не мора да чека ни један моменат да почне да ради да би побољшао свет“.

Ана Франк

Сви облици уметности: драма, музика, визуелна уметност, поезија, филм, фотографија и плес – подстичу везе између људи. Ови облици изражавања се често користе за промовисање друштвених промена и заузимање стране и у одбрани људских права. Уметност превазилази границе државе, политике, религије и језика. То нас чини да се осећамо људски и подстиче нас да заштитимо људска права или да искажемо наше незадовољство. Користећи позориште, музику, плес и писање, можемо да дамо допринос многим питањима, за људска права, у свету, у нашој земљи, па чак и у нашој школи.

Пример

У организацији Удружење грађана за промоцију и развој региона „Свет различитих, а једнаких“, у Драмском позоришту-Скопље, одржао се драмски фестивал „Игре без маски“, позориште без дискриминације. Представе су играле аматерске глумачке групе из земље и иностранства, чији су глумци били и лица са посебним потребама.

Ове активности су имале за циљ да повећају инклузију лица са посебним потребама са другим лицима у културним активностима, да они имају могућност да се лакше и активно укључе у друштво и заједницу, да им се отворе капије за креативно изражавање, да се негује њихов потенцијал и да се унапреди њихов квалитет живота.

Људи који су били ширанирано као робље у Америци били су принудени да пошину своје културне традиције. И поред тога, њима и њевање се развило као средство ошора; блуз и џез су помогли да се обликује афроамерички идентитет. Данас, многа афричких музичара користе рај и хип-хоп – хој као израз прошести и социјалне савести.

Уметност са поруком може да буде моћна алатка против неправде. То је ефикасан метод за преношење мишљења.

КИЧ И ШУНД

Колико пута смо чули: „Какав је ово кич? Ово је без икаквог укуса!“

Кич је комерцијална замена за праве културне и уметничке вредности, као и одређени начин живота људи. То је лоша изведена уметничка замисао, најчешће фалсификат оригинала који се вреднује као уметничко дело. **Шунд** је везан за књижевност и написану реч уопште. На пример, за шунд-књижевност се рачуна нека књига без књижевне вредности, а за кич-уметност се рачуна дело које нема уметничку вредност.

Термин кич потиче из Минхена из 1870 године и први пут је био повезан са продајом уметничких слика које су биле брзо израђене.

Шунд буквално значи: безвредно дело, отпадак.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1: Направите постер!

- Израдите различите предмете или створите било какво уметничко дело које ће бити повезано са људским правима. Затим организујте изложбу у школском холу или у вашој учионици којим ћете послати поруку за унапређење људских права. Позовите све наставнике да посете изложбу. Уколико имате времена, разговарајте о томе шта вам се допало у нечијем цртежу, предмету, слици или о емоцији коју је изазвало.

Активност 1: Направите постер!

- Пронађите две слике. Једна нека буде слика коју ћете назвати уметност, а друга коју не би назвали уметност.

МЕДИЈИ У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ

Чињајмо и пишимо, анализирајмо и процењујмо медијске информације које примамо свакодневно и не дозволимо да будемо изманипулисани.

„Човек који не чита, нема никакву предност пред оним који не зна да чита“

Марк Твен

ШТА СУ МЕДИЈИ?

Медиј је посредник или средство, канал преко кога циркулишу информације. Појам медијум обухвата велики број савремених средстава за комуникацију, као што су: телевизија, биоскоп, филм, радио, фотографије, новине, часописи, радио, итд. Ови медији се називају масовни јер омогућају комуникацију између велике публике и доступни су за већи део јавности. Они су јавно добро и њихова улога је да штите јавни интерес.

Средношколске новине „Медијум“, је платформа намењена свим ученицима средњих школа у Македонији на којој могу да сиварају своју садржину, да пишу новинарске статије и да критички размишљају

„Мора да се припремимо за живот у свету моћних слика, речи и звукова“

УНЕСКО, 1982 година.

ДАНАС СУ МЕДИЈИ ОСНОВНИ ИЗВОР ИНФОРМАЦИЈА

Замислите какав би нам изгледао живот без свих ових медија који нам стално шаљу различите информације из различитих области живота. Медији омогућавају људима да дођу до информација, да размене мишљења, да дознају о томе шта се дешава у земљи и свету. Преко различитих медија примамо и шаљемо хиљаде информација и порука дневно. Масовна средства за информисање нам свкодневно нуде велики број вести и информација. То могу да буду вести са друштвеним, политичким садржинама, културним, спортским, о познатим личностима из јавног живота и много других занимљивости.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Изабери медиј и процени колико статија се одnose на информисање, колико на неку врсту образовања или учења и колико статија су забавног карактера.

На основу чега си селектирао информације? Шта је хтео новинар да постигне таквом информацијом? Да ли верујеш у све информације... ако да, зашто; ако не зашто?

МЕДИЈИ УТИЧУ НА СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ САВРЕМЕНОГ ЧОВЕКА

Медији утичу на формирање јавног мишљења о различитим појавама, али и на наше поступке, на пример, почевши од политичког опредељења, након слушања неке дебате, па све до избора неке књиге, писца, филма или начина облачења или какву ћу одећу носити након слушања временске прогнозе.

Они омогућују грађанима да схвате проблеме заједничког живота, али их и спремају за прихватање нових вредности.

Различити медији користе различити језик преко којег преносе поруке: текст, звук, слику или мултимедијски приступ преко Интернет

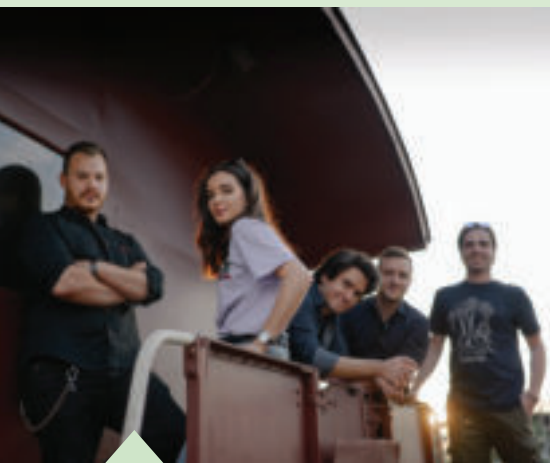
Медији итичу у формирању јавног мишљења и у грађењу ставова о друштвеним вредностима

УЛОГА МЕДИЈА У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ

Власӣ треба да ради јавно. Грађани имају право да виде како ради власӣ.

*Аутор фотографије
Александра Косӣадиновска*

Омладинска емисија „Крик“
Медији треба да омогуће приступ младима у креирању садржина.

Медији су чувари демократије и критичари власти. Медији, такође, носе одговорност за информације.

Без тачних и проверених информација не можемо да доносимо информативне одлуке о нама и нашим најближима.

Информисани грађани су често и предуслов за нормално функционисање демократских процеса.

Главни циљ медија у грађанском друштву је да:

- промовишу право грађана;
- информишу јавност о раду органа власти;
- подстичу разноликост мишљења;
- подстичу јавну дебату и грађанско учешће у друштву;
- залажу се за слободу изражавања и слободу говора;
- промовишу демократске вредности.

Са свим тим треба да подстакну културу критичког размишљања и конкретног деловања, на пример, препознавање коруптивног понашања и супростављања истом. Они, истовремено утичу на формирање јавног мишљења и на изградњи ставова о друштвеним вредностима. Без слободе медијума не можемо да говоримо о демократским процесима.

Прочӣтајте, размислите и разговарајте!

Америчка организација „Истражујући репортери и уредници“ дефинишу истраживачко новинарство као извештавање које открива нове чињенице, посебно оно које се крије, или се чува као тајна. Лондонски центар, за истраживачко новинарство истиче да је истраживачко новинарство морални и етички циљ и обавеза новинара да открију и документаришу истину.

- Каква је улога истраживачког новинарства у грађанском друштву?
- Да ли истраживачко новинарство може да помогне у борби против корупције?

Уједињене нације у својим миленијумским циљевима за једнакост, указују на корупцију као главни извор неједнакости. Неједнакост доноси ратове, болести, насиља, немире, минира демократске процесе.

Истраживање информација треба да побољша живот грађана и да подстакне одговорност оних који имају политичку моћ.

Одговарајуће информисање јавних послова је предуслов за ефикасно учешће у јавни живот. То омогућава грађанима да потпуно учествују у јавном животу друштва.

КАРАКТЕРИСТИКЕ МЕДИЈА У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ

Медији су дужни да нас информишу непристрасно и професионално. Не постоје права демократска друштва без слободних, независних транспарентних и објективних медија.

Слобода произлази из права грађана да слободно мисле и да слободно изражавају своје мишљење. Да би могли новинари да извештавају, треба да им буду доступни извори информација. Извори могу да буду учесници догађаја, али и органи власти. Јер они који су на власти желе да добију и наредне изборе, настоје да од догађаја истакну само позитивне стране. Зато, се слободоумни новинари не задовољавају оним што је речено, већ настоје да догађај целосно истраже. Осим *слободе изражавања*, значајан је и *слободан пристиуп* информацијама.

Важно је да се разуме да слобода изражавања није апсолутно право, него је као и сва друга људска права, ограничено некршењем права и достојанства других људи. „Право говора, није право говора мржње“.

Независност, се састоји у томе да не креирају вест под утицајем носиоца моћи у држави (од власти, политичких партија, економских, религиозних институција и др.) Често пута, да би остварили своје интересе, настоје да контролишу медије. На пример, сами новинари, њихови уредници, главни уредник, у крајњој мери и власник зна, под нечијим утицајем, да се умеша у политику медија и да се определи чије ће „интересе“ заступати. Уколико су у једној држави медији у власништву једнога или малога броја субјекта-

Уживањем права слободе изражавања јача се: истина, правда, јавни интерес, људско достојанство и економски развој

Пре него што прихватимо или поверујемо у објављену вест, важно је да научимо како да препознамо њену реалну вредност, односно истинитост

Како утичу рекламе на тебе?

демант – изјава којом се негира истина или се врши исправка неке вести или тврдње.

факат – неоспоран истинити податак или догађај

та (држава, политичке партије, приватне компаније и сл.) које контролишу проток информација, онда грађани добијају неодговарајућу и нејасну слику о догађајима.

Транспарентност се састоји у томе, да грађани буду информисани о свему што се дешава у политичком животу јер у демократском друштву су они носиоци државног суверинитета. Такође је веома важно да се зна ко стоји иза објављене вести. Медији треба да буду и **објективни**, реални и прецизни у преношењу информација.

МЕДИЈИ КАО ИЗВОР ИНФОРМАЦИЈА И ДЕЗИНФОРМАЦИЈА

Медији су извор информација, али могу да буду и извор дезинформација и манипулација. Такође, веома често има много информација, па је тешко да се направи селекција оних који су наш приоритет („од шуме се не види дрво“).

ЛАЖНЕ ВЕСТИ ДАТИРАЈУ ИЗ СТАРОГ ЕГИПТА

У 13 веку пр.н.е., египатски фараон Рамзес II Велики је ширио пропаганду и лаж о познатој бици са Хетејцима код Кадеша. У две његове поеме, он је тврдио да је победио Хетејце, иако археолошки остаци говоре сасвим супротно. Зато је Рамзес II Велики познат као аутетични краљ спина.

У данашње време, медији играју важну улогу у васпитању и образовању корисника. Али медији могу да нам дају низ негативних примера. Често пута се објављују лажне вести, настоји се да се привуче пажња и да се повећа продаја или гледаност тог медија, прећуткују се важни делови информација о дешавањима и сл. Појам „дезинформација“ означава нетачно информисање (садржи неистините податке, догађаје или изјаве), које се преносе као истина са циљем да привуче већу пажњу у јавности, због одређене сакривене агенде. При лажном информисању најчешће се користе различите технике за ма-

нипулацију са информацијама као: шпекулација, спиновање, сатирична вест, измишљени интервју.

Свакодневно примамо велики број информација од много извора. Али, треба да будемо свесни да сви медији деле нешто што је створено од некога са некаквим разлогом. Разумевање тог разлога је основа за медијску писменост.

Медијска писменост је способност за критичко и аналитичко прихватање информација. То значи да грађани нису пасивни примаоци информација из медија. Медијски писмени грађани значе будну и критичку јавност, активне чиниоце у друштвеним процесима.

Како да препознамо лажну вест са интернета:

- проверите датум објаве;
- ако је нешто објављено данас, не значи да је нова вест;
- размислите о извору;
- добро проучите страницу, истражите њен циљ и податке у контакту;
- уколико је премного необично и чудно, можда је шала;
- истражите страницу и аутора да би били сигурни;
- проверите ко је аутор;
- да ли може да му се верује или не;
- да ли је реална личност;
- питајте професионалца, стручно лице;
- узмите у виду да ваши ставови могу да утичу на пресуду.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТ

Активност 1:

- Дискусија на тему: „ Како медијско представљање може да утиче у креирању јавног мишљења?“

Активност 2:

Једне новине су објавиле да се у више школа појавила заразна болест. Ова информација је изазвала велику панику међу становништвом. То је објављено на првој страни новина. Али, сутрадан су демантовале исту вест на последњој страници новина. Демант је био написан ситним словима.

Процени да ли се ради о информацији или дезинформацији?

Коју технику су употребиле ове новине?

Шта је изазвала ова вест?

Какав циљ је имао онај који је објавио ову вест?

Да ли распоред информација има улогу у медијској комуникацији?

Дајте ваше примере за веродостојност информације!

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

- Замислите да треба да дате предлог за дизајнирање мурала који ће скренути пажњу и едуцирати твоју заједницу о некој неправди.

Напиши кратак предлог у коме ћеш објаснити дизајн твог мурала, укључујући опис људи или групе, обележја или других предмета и текст који планираш да укључиш.

Зашто твој мурал може да послужи као алатка за едукацију чланова заједнице и да изазове важне разговоре.

Активност 2:

Шта мислите о алајкама којима се служе медији?

- Гледајући фотографију смислите наслов и причу за новине.

Са аспекта:

- озбиљне штампе - када осмишљена вест треба да буде у корист мајмуна;
- жуте штампе - када осмишљена вест треба да буде у корист змије;
- озбиљне штампе – када осмишљена вест треба да буде у корист змије;
- жуте жтампе - када осмишљена вест треба да буде у корист мајмуна;

Након презентације дискутујте. Да ли сте сви дали исти наслов истој слици? Да ли имате исту садржину текста за исту слику? Зашто?

Активност 3:

Изаберите своје новине у којима ћете обухватити теме које су вам важне. Најважније је да су информације тачне, проверене и објективне – новине не треба да пишу претпоставке или неистините информације. Договорите различити задатак: интервју, анкета, истраживање, фотографисање или обрада насловне странице или графички изглед странице. Новине могу да се уреде електронски у једноставној апликацији као Microsoft Word где постоје узорци оваквих садржине, које могу да се иштампају или да се објаве на школску веб – страницу.

Садржине које можете да направите су: школска анкета (на пр. Шта мислите да је добро или шта треба да се промени у вашој школи, који наставник користи интересантне методе предавања и уживате на тим часовима), интервју са учеником који је остварио успех из неког предмета или такмичења, интервју са школским психологом, текст о проблемима у школи.

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Шта је верска слобода?
- Каква је улога религије у савременом друштву?
- Које сличности имају различите религије у Р.С. Македонији?
- Шта значи појам секуларна држава?
- Наведите примере за међурелигијску сарадњу?
- Да ли је право слободе вероисповести загарантовано законом у нашој држави?
- Шта је уметност? Каква је улога уметности у друштву?
- Набројте догађаје или уметничка дела преко којих сте извршили утицај преко уметности? Какву сте поруку послали са једним од догађаја у којем сте учествовали?
- Какав утицај имају уметничка дела на вас?
- Шта су медији? Какав је утицај медија у грађанском друштву?
- Које медије највише пратите?
- Образложи зашто, држава треба да гарантује право слободе вероисповести?
- Какве садржине треба да креирају медији да би деловали позитивно, али да истовремено буду примамљиви младима?
- Наведи садржине за које мислиш да треба да се избеаце из медија и зашто?

ПОЈМОВИ

Религија – вера, вероисповест;

Верска заједница – заједница људи који практикују исту религију;

Уметност – свеукупност духовних и материјалних вредности људства;

Шунд – отпадак (неквалитетан продукт), роба која не ваља;

Кич – уметничко дело без праве уметничке вредности;

Медиј – средство за комуникацију;

Мас медији, средство за масовно информисање: новине, радио, телевизија, интернет;

Демант – изјава којом се негира истинитост или се врши корекција неке вести или неке тврдње;

Факат – неоспоран, истинит податак или догађај.

ГРАЂАНИН И ДРЖАВА

- НАСТАНАК ДРУШТВА И ДРЖАВА
- ВЛАСТ У ФУНКЦИЈИ ГРАЂАНА
- КАКО ЈЕ ОРГАНИЗОВАНА ВЛАСТ У НАШОЈ ДРЖАВИ

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме оспособићеш се да:

- дефинишеш појмове држава и друштво;
- препознајеш основне карактеристике грађанског друштва;
- препознајеш различите врсте државних уређења;
- предлажеш конкретне активности како можеш да унапредиш друштво;
- дискутујеш о изворима моћи и начинима заштите интереса свих житеља;
- реагујеш на различите врсте злоупотребе моћи;
- промовишеш демократске начине владавине преко легитимно изабране власти;
- користиш Устав РСМ да би анализирао поделу власти са аспекта ограничавања моћи;
- повезујеш деловање Народног правобранитеља са функционисањем институција у сагласности са Уставом и законима.

TEMA 5

ПОСТАНАК ДРУШТВА И ДРЖАВЕ

Поставља се питање како су људи првобитних заједница успели да стигну до уређених друштва? Како је настала држава какву данас познајемо?

„Онај који жели да
поправи друштво, треба
да почне од себе.“

- Арне Гарборг

Неопходна је међусобна сарадња да би друштво функционисало, а и да би појединци били задовољни и да би остваривали своје интересе.

Још у прошлости људи су сагледали да су међусобно зависни једни од других. Уочили су да када постоји међусобна сарадња међу њима, могу да себи олакшају свакодневницу и обезбеде лични опстанак и напредак. Зато су, почели да се групишу у различите врсте заједница, чиме се створило друштво. Функционисање у заједници је људима омогућавало да повећају постепено свој утицај на природу и да усаврше оруђе за рад.

Аристотел (антички филозоф и учитељ Александра Македонског), је сматрао да је човек друштвено биће или биће заједнице. Он указује на то да је удруживање људи природна потреба једног човека за другим човеком. Ипак, због различитости међу њима, долази до конфликта. Зато, они граде заједничка правила деловања заснована на заједничким интересима и уверењима.

Према томе, **друштво** може да се одреди као организована група људи који заједно живе, међусобно сарађују и комуницирају на основу заједничких правила.

Познати енглиски филозоф Томас Хобс, је сматрао да је у природном стању (када нема државе, власти, закона) друштво хаотично и обележено конфликтима. То природно стање Хобс назива „Рат свих против свих“. Свако би сваког могао да убије, да повреди или да му наштети. То непријатељство, конфликт према њему, прекида са друштвеним договором. Тим друштвеним договором људи уређују друштво, односно стварају државу. Према овоме, можемо да кажемо да држава настаје са циљем да се створи сигуран живот грађана.

Држава успоставља власт, поредак, организацију и одбрану на једној територији и над њеним становништвом. Држава обезбеђује поштовање постављених правила, а тиме и безбедност и мир у друштву. За разлику од друштва, она поседује институције које су засноване на јасним правилима. Такви су: Скупштина, Председник, Влада, министарства, судови, школе, универзитети, економска предузећа и др.

Држава је збир институција које стварају и спроводе правила на одређеној територији, намењених становништву на тој територији.

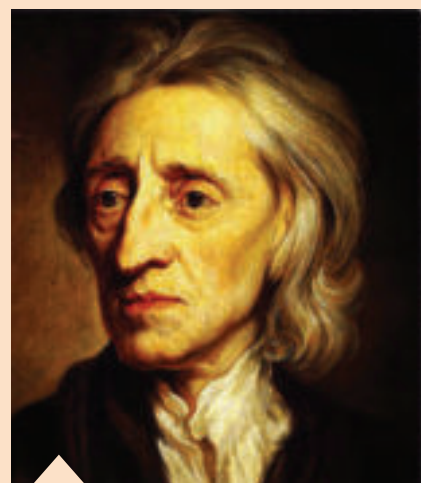
ВРСТЕ ДРЖАВНОГ УРЕЂЕЊА

У зависности од тога како се стиче власт у друштву, власт може да буде демократска или недемократска. Према томе, разликујемо демократске и недемократске државе. Уколико је сагласност онима који владају дао народ, онда је реч о демократској држави. Демократија је облик власти у којем влада народ. Уколико је насилно присвојена, онда је реч о недемократском облику **државног уређења**.

У савременим демократијама, грађани не управљају директно, него бирају своје представнике на непосредним изборима и преносе право управљања. Р.С. Македонија је представница демократије. Представница, зато што грађани Р.С. Македоније бирају власт на сваке 4 године избором својих представника у Парламенту (Скупштини) и на сваких 5 година бирају Председника државе.

Живимо у држави која је демократска, зато што се власт бира на демократски начин.

Томас Хобс, познати енглиски филозоф

Слика деце како гласају

Како доносиш одлуке у вашем разреду? Да ли председника разреда бираш на демократски начин?

У Р.С. Македонији имамо представничку демократију. Какав значај има израз представничка демократија?

НАЧИНИ УТИЦАЈА ГРАЂАНА У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ

Подсетите се!

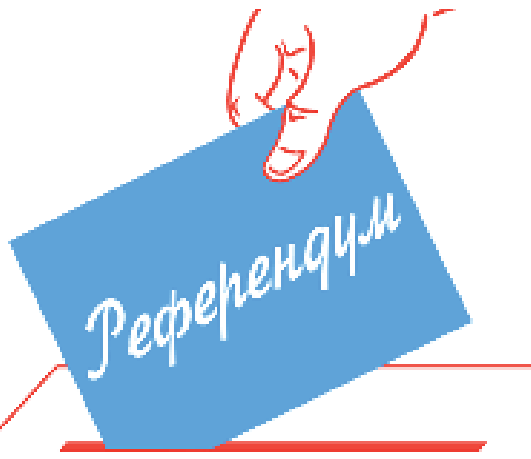
У демократским друштвима грађани могу да се удружују у различита удружења која су независна од државних институција. Преко ових удружења, грађани настоје да побољшају услове за живот, да остваре своја радничка права, да заштите животну средину, да повећају слободу јавног информисања, да заштите интересе породице, мањина, деце, жена итд. Сва ова удружења сачињавају *грађанско друштво*. Грађанско друштво унапређује демократију.

Зашто гласање треба да буде јавно у једном демократском друштву?

Такође, грађани имају право да штрајкују, протестују да би исказали своје незадовољство. Преко ових механизма, могу да утичу на власт да доноси одлуке које су у интересу грађана. Други облици преко којих грађани могу да утичу на власт су **грађанска иницијатива** и **референдум**. *Грађанска иницијатива* подразумева то да грађани могу да покрену предлог за доношење одређених одлука или закона који су од интереса заједнице. Она може да буде на државном или на локалном нивоу. Преко *референдума* се грађани изјашњавају о одређеном питању или о доношењу одређене одлуке од посебног значаја за државу или за локалну заједницу.

Али, историја нам даје низ облика владавина које нису демократске. У недемократским државама сви људи немају једнака права. Недемократске државе, својим грађанима, не обезбеђују једнакост, слободу, праведност и учешће. У овим државама, уобичајено, једно лице или мала група људи влада осталима на самовољан начин.

Р.С.Македонија је путем референдума постала независна држава

Деца одлучују о екскурзији. Прво свако изрази своје мишљење и предложи место за екскурзију:

- свако је имао право да гласа
- затим је поново следило гласање о изабране две могућности.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Краљ Луј XIV (1643-1715) из Француске је рекао: („Држава, то сам ја“).

Луј XIV је постао краљ у 23-годишњој узрасти, у сагласности са оправдањем карактеристичним за то време да је Бог хтео тако. Својим државним министрима је дао до знања да има намеру да самостално доноси одлуке, поручујући им: „Наређујем да не потписујете ништа“.

- Шта мислите о оваквом начину владања?
- Да ли људи у оваквој држави имају права?
- О каквој врсти државног уређења је овде реч?
- Наведите у каквом облику државног уређења желите да живите. Образложите, зашто?

Краљ Луј XIV (1643-1715)

ПРИМЕРИ О ВРСТАМА ДРЖАВНОГ УРЕЂЕЊА КОЈИ НИСУ ДЕМОКРАТСКИ

Апсолутистичка монархија: држава у којој влада један јединствени краљ, цар, султан, емир и др. Он има апсолутну (неограничену) моћ владања.

Аристократија: владавина мањине, за коју се верује да је најбоља, мудрија и образованија од осталих и зато треба да заступа интересе свих. Ауторитет је био заснован на заслугама, али је касније постао наследан.

Олигархија: владавина мањине која даје предност властитим интересима, а не општем добру.

Плутократија: врста олигархије, владавина богатих.

Ауторитарна држава: они који су дошли на власт се замишљају као једини способни да доносе политичка решења. Обичан народ треба само да се покорава онима који су на власти.

Тоталитарна држава: све активности људи су усмераване и контролисане од стране власти. Власт управља појединцем.

Било је власти које су имале превелику моћ коју су злоупотребљавале.

Ограничиле су слободу људи, малтретирале, па су чак извршиле и масовна убиства. На неким местима, данас, се то још увек дешава.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Која је веза?

- ✓ живот
- ✓ слобода
- ✓ имовина

- ✓ природно стање
- ✓ рат

- ✓ влада
- ✓ друштвени договор

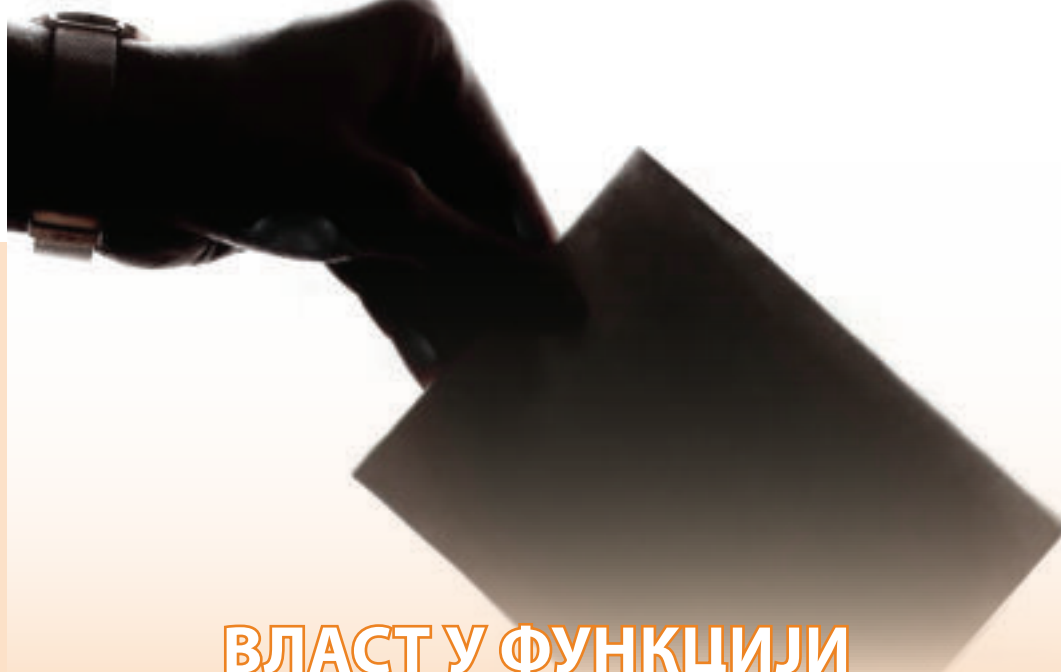
Опишите како су наведене речи повезане једне са другима, а затим дајте ваше идеје за унапређивање друштва.

Активност 2:

Напиши есеј на тему:

Активно учешће грађанина чини покретачку снагу у друштву.

ВЛАСТ У ФУНКЦИЈИ ГРАЂАНА

- *Шта би нам се десило уколико смо држава без власти? Како би се сјавили са људима који праве проблеме? Шта би се десило уколико не извршавамо наша задужења?*

ЗОШТО НАМ ЈЕ ПОТРЕБНА ВЛАСТ?

Хобс је био један од многих научника који су покушавали да дају одговор на питање: „Зошто нам је потребна власт?“ Тиме је указао на потребу од власти. Као што смо видели у предходној лекцији, Хобс нема много лепу слику о животу без власти. Према њему, то природно стање води људе у стални рат зато што нема закона.

Други филозоф који се такође питао какав ће бити живот ако нема власти, је Џон Лок. Као и Хобс, и он је веровао да ће ово довести до стања када људи неће имати начина да заштите своја природна права. Он је веровао да је циљ власти да људима да сигурност и заштиту. Према Локу, живот, слобода и власништво су природна права са којима се људи рађају, а власт треба да заштити природна права људи.

Зашто је потребно да један гео власти контролише дружи гео?

У грађанском друштву грађани имају право да искажу своје незадовољство

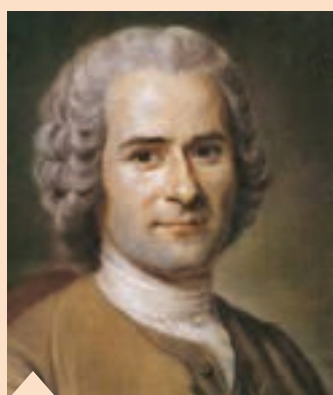
Да ли ће вам полиција
написаи казну уколико
возише левом сираном
коловоза?

Ко јој шо дозвољава?

„Легиимитиеш- веровање
у право владавине.“

М. Вебер

„Власи је легиимна само
ако се заснива на „ошшој
вољи“ маса.“

Ж. Ж. Русо

КАКО ТРЕБА ДА СЕ ОРГАНИЗУЈЕ ВЛАСТ ДА БИ СЕ ИЗБЕГЛА ЗЛОУПОТРЕБА МОЋИ

Држава користи право као средство за управљањем друштвених процеса, али само у оној мери у којој јој дозвољава право.

Владавина права у једном грађанском друштву значи да су закони фер, они се спроводе и нико није изнад закона. Када у једној земљи постоји владавина права, свако мора да поштује закон– и обични грађанин и они који су на власти. Грађани се осећају сигурни зато што они који су на власти не могу да раде шта желе и зато што постоје успостављени закони и правила.

Власт доноси заједничка правила понашања. Али, ко је власти дао то право?

На пример, Скупштина РСМ има право да доноси законе зато што јој Устав даје то право, а грађани се слажу да се управља према Уставу. Сви други акти у једној држави треба да биду усаглашени са одредбама овог акта;

Устав - највишљи правни акт у држави.

Власт у једном демократском друштву мора да се подупире на сагласност народа. Преко тајног гласања, на непосредним и слободним изборима, грађани овлашћују представнике да воде државе. Оваква власт, која је одобрена и изабрана од стране народа је **легиитимна власт**. Представници народа треба да служе грађанима:

- да доносе праведне законе који ће бити за заједничко добро, а не за појединце или групу људи;
- да гарантују ред и безбедност у животу људи;
- да штите права и слободе грађана;
- да осигурају једнака права и слободе грађанима;
- да осигурају једнака права и дужности;
- да обезбеде безбедност за наше добро.

Предност овакве владавине је та што грађани имају више слободе и живе сигуран и достојанствени живот.

Прочитајте, размислите и разговарајте!

Скупштина Р. С. Македоније је донела закон за управљање отпадом.

Шта мислиш да ли је овај закон у интересу заједничког добра? Зашто?

Наведи примере када заједничко добро треба да се стави испред твојег личног интереса.

У грађанском друштву они који су на власти треба да буду заинтересовани за опште добро.

Потребно је да се знају извори владавине, да би могли да утврдимо да ли они који владају имају право да раде то што раде. Ако, на пример, знамо да су у Уставу дата овлашћења Скупштини, можемо да разгледамо Устав и да видимо да ли је то у њеној надлежности. Можемо да поставимо и следеће питање: Који је извор те моћи? У нашој земљи, моћ Устава произилази од сагласности народа.

Мартин Лутер Кинг, Индира Ганди, Нелсон Мандела, су само мали део са листе утицајних људи у свету који су свој утицај искористили да би променили ток историје у позитивном правцу. Моћ треба да се употреби за веће добро, за нешто што је стварно важно и што ће допринети сваком аспекту живота.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

- Замисли како би изгледао данас живот у природном стању? Како би изгледала атмосфера у вашој учионици уколико нема правила?

Напиши кратак састав на тему: „Шта може да се деси уколико наставник нема право да каже некоме шта да ради“.

Активност 2:

Дискутујте о изворима овлашћивања у друштву.

Размислите о овлашћењу полицијског службеника, који пише казну за прекомерну брзину. Нацртајте графикон у којем ћете представити крајњи извор надлежности полицијског службеника.

КАКО ЈЕ ОРАНИЗОВАНА ВЛАСТ У НАШОЈ ДРЖАВИ

Људи који представљају власт требају бити контролисани да не би могли да злоупотребавају своју моћ.

Људи који су на власти често могу да злоупотребе свој положај и моћ. На пример да буду пристрасни према својим пријатељима или према групи људи. Полицијски службеници могу неправедно да не претресају своје пријатеље или, судије, могу неправедно да пресуде ако не узму у обзир доказе.

- Шта је потребно да би се одиграла једна утакмица? Размислите о неопходним условима да би се одиграла једна утакмица. Да ли је потребна подела улога и одговорности? Да ли су потребна правила?

ЗАШТО НАМ ЈЕ ПОТРЕБНА ПОДЕЛА ВЛАСТИ?

Подела власти је кључна карактеристика демократије. Историја стално показује да су други потиснути када постоји неограничена моћ у рукама једног човека или групе људи. Најбољи начин за спречавање моћи у држави је подела власти. Подела власти у демократији је потребна да би се спречила злоупотреба моћи, да би се заштитила права грађана и да се заштити слобода свих грађана. Да би се заштитила права грађана, Устав ограничава оне који су на власти. Сваки део власти има своје посебне надлежности које су подложне одређеним ограничењима. Моћ се дели и није концентрисана на једном месту да би могли међусобно да се контролишу. Зато што они који су дошли на власт, често заборављају због кога су дошли на власт и за чије интересе треба да раде.

Учења о подели власти, постојала су још у антици. Теорије из антике су у Новом веку послужиле као подлога за стварање модерних демократских управљања. Од тих учења је најпознатије оно француског филозофа Монтеѕкјеа, о подели на 3 дела: законодавну, извршну и судску власт. Оваква организација власти има предности у односу на т.з. јединствене власти. Без поделе власти, није могућа „правна држава“.

КАКО ЈЕ ПОДЕЉЕНА ВЛАСТ У НАШОЈ ДРЖАВИ?

Према Уставу Републике Северне Македоније, власт је у нашој држави подељена на: законодавну, извршну и судску. Оваквом поделом се успоставља контрола и равнотежа. Подела власти је суштински елемент владавине права које је загарантовано Уставом наше државе. Носилац законодавне власти је Скупштина, носиоци извршне власти су Влада Републике Северне Македоније и Председник Републике, а носиоци судске власти су судови.

ЗАКОНОДАВНА ВЛАСТ

Ова власт доноси законе. Носилац ове власти је **Скупштина**. Она се одређује као представнички орган грађана. Зато што на парламентарним изборима грађани бирају састав Скупштине на сваке четири године. Изабрани представници у Скупштини се називају посланици. Број посланика може да се креће од 120 до 140 посланика. Осим што доноси законе, његова надлежност је и да надгледа њихово спровођење. Надлежности Скупштине и основна правила за њено функционисање, дати су у Уставу. Скупштина има надлежност да доноси и мења Устав. Такође, Скупштину бира извршна власт, па зато Влада одговара пред посланицима о својем раду. Ово је један од начина о међусобној контроли рада различитих власти. Скупштина бира и Народног правобраниоца. Осим ових, има и друге надлежности: доноси републички буџет, утврђује јавне дажбине, одлучује о рату и миру и много других.

Владавина краљева и императора била је стари стил владања.

Када би све функције биле дајте једном човеку или једном државном орѓану, ѿај човек или орѓан ѿосѿаје свемоћан. Такво сѿање, Монѿескје, назива ѿиранија.

Усѿав је највиши ѿравни акѿ једне државе. За разлику од закона који су многобројни. Усѿав је један.

Желим да својом моћи дојринесеѿе оѿшѿиет добру Р.С.Македоније

Скуѿшѿином Р.С.М. руководи Председник Скуѿшѿине

Носиоци извршне власти у нашој држави су Влада Републике Северне Македоније и Председник Републике Северне Македоније

Ко може да буде Председник Републике Северне Македоније?

У нашој држави, на општим и непосредним председничким изборима може да буде биран кандидат ког је предходно подржало:

- 10.000 грађана, или
- 30 посланика.

Једно лице може да буде изабрано за Председника државе највише два пута

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Носилац извршне власти у нашој држави је **Влада**. Она је задужена да предлаже и **спроводи** законе и друге прописе. Њена овлашћења су одређена Уставом. Владу сачињавају Председник Владе и министри, као њени чланови, који руководе министарствима. Министри руководе одређеним ресорима (областима).

На пример, сви послови који се односе на буџет, дажбине, државне позајмице и кредите, банкарство и друге финансијске послове, рачунају се за једну област.

Због тога, они су у надлежности Министарства за финансије. Влада организује рад министарстава и других органа управе и надгледа њихов рад. Она има надлежност да признаје државе и владе, успоставља дипломатске и конзуларне односе са другим државама итд. Ово су само неке од надлежности.

ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Као орган, **Председник** државе се разликује од осталих државних органа по томе што је увек представљан једним лицем које се бира на сваких пет година. Он представља државу у земљи и иностранству. Истовремено је и врховни командант оружаних снага и председава Саветом за безбедност. Председник потписује све законе које доноси Скупштина Р.С. Македоније. Његов утицај на Скупштину још више долази до изражаја у томе што има право да не потпише указ за проглашење неког закона који је донела Скупштина.

ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Носиоци законодавне, извршне и судске власти у нашој држави су централни органи. То значи да само они имају власт на целој територији државе. Међутим, за боље и ефикасније остварење државне власти, држава је подељена на више јединица **локалне самоуправе** (општине).

СУДСКА ВЛАСТ У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ

Судску власт извршавају **судови**. Кршења правила и спорови међу људима су увек постојали и постојаће, а суд је орган који одлучује о правди у таквим ситуацијама. Они су надлежни, примењујући законе, да кажу шта је праведно и на чијој страни је истина. У вршењу своје функције, судови су самостални и независни. Притом, они треба да пресуђују објективно и правично.

Судску власт врше Основни судови, Апелациони судови, Управни суд и Врховни суд Републике Северне Македоније.

Основни судови су првостепени и оснивају се на подручју једне или више општина. Они решавају о кривичним делима, привредним споровима, о споровима из личних, породичних, радних, имовинских и других грађанско-правних односа.

Апелациони судови су другостепени судови у Републици Северној Македонији. Формирају се на територији више основних судова. Четири апелациона суда се налазе у Скопљу, Битољу, Штипу и Гостивару. Они су надлежни да решавају по односу жалби против одлука основних судова. **Управни суд** је надлежан да решава против појединачних аката органа државне управе, као и да утврђује њихову законитост. **Врховни суд** је највиши суд у Републици Северној Македонији. Његово седиште је у Скопљу. Он одлучује по жалбама против одлука апелационих судова.

НАРОДНИ ПРАВОБРАНИЛАЦ (ОМБУДСМАН)

Увек када мислиш да је неко твоје право повређено од стране којег било носиоца јавне функције или запослен у државном органу у свим областима друштвеног живота, можеш да се обратиш код **Народног правобраниоца**.

Можеш да му се обратиш: лично, телефонски или преко е-поште и да се договориш о сусрету одређеног пријемног дана. Твој захтев, који се законски назива *жалба грађанина*, народни правобранитељ може да одбије или да прихвати. Ако констатира да је твоје право повређено, може да преузме содговарајуће мере.

У њравној држави важи начело „Свако је невин све док се не докаже њеџова кривица“. Како ћеће објасниће ово начело?

Циљ усїосїављања нове државне функције био је зашїиїа ѓрађана од самовоље од сїрране носиоца власїи. Тиме, омбудсман їосїаје инсїиїуција која шїиїи їравни їоредак, їравну државу и владавину їрава.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

- Користи Устав Р.С.Македоније и истражуј о надлежностима Власти и повежи их са одговарајућом граном власти.

Доношење државног буџета

 Законодавна власт

Успостављање дипломатских и конзуларних односа

 Извршна власт

Признавање влада

Одлука о рату или миру

 Судска власт

Доношење закона

Активност 2:

- Грађанин Илија Попов је био заустављен од стране полиције на улазу у град. При „информативном“ разговору, полицајци су употребили физичку силу, чиме су прекорачили своја службена овлашћења.

- Како би реаговао уколико ти се деси горе наведена ситуација?
- Којем државном органу би се обратио уколико је неко твоје право прекршено?

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

За само 10 месеци треба да се одрже председнички избори. Марија је пре 10 дана напунила 39 година и магистар је економије. Она је житељ државе 15 година и има жељу да се кандидује на изборима.

- Помозите Марији да открије да ли задовољава услове за кандидовање на изборима! Ако их не задовољава, који су ти услови?
- Да ли ће она моћи за 10 месеци да промени нешто и да се кандидује?

Активност 2:

Пластични производи који нису биоразградљиви, угрожавају животну средину. Требају потпуно да се избаце из употребе и производње.

Из већ научног, напиши које кораке ћеш преузети да би иницирао да се донесе као закон овај предлог. Ко треба да га донесе? Уколико је изгласан, да ли Председник државе може да не потпише указ за проглашавање овог закона? Шта даље?

Активност 3:

Истражуј користећи Устав Републике Северне Македоније!

Може ли министар пољопривреде да предложи закон Скупштини Републике Северне Македоније?

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Која је разлика између државе и друштва?
- Како се стиче власт у демократском друштву?
- Наброј врсте недемократских уређења. Зашто се неке државе сматрају за недемократска друштва? Коју државу ћеш истакнути као такав пример данас и због којих карактеристика?
- Да ли данас постоје монархије које су демократске?
- Како могу да утичу грађани на власт у грађанском друштву?
- Зошто нам је потребна власт? Објасни шта је легитимна власт. Наведи поступке за спровођење фер избора.
- Зашто је потребна подела власти?
- Ко је носилац законодавне власти у Републици Северној Македонији?
- Ко је носилац извршне власти у Републици Северној Македонији? Шта ће се десити уколико се Влада меша у одлуке и рад суда?
- Ко је носилац судске власти у Републици Северној Македонији?
- Колико врховних судова има у Републици Северној Македонији?
- Која је улога Народног правобраниоца?
- Какву одговорност и задатке има Скупштина Републике Северне Македоније према Уставу?
- Наведи неколико разлога због којих се грађани обраћају Народног правобраниоцу.

ПОЈМОВИ

Државно уређење – начин организације државе;

Легитимна власт – када је власт одобрена и изабрана од народа;

Устав - највиши правни акт једне државе;

Скупштина - представнички орган грађана и носилац законодавне власти у Републици Северној Македонији;

Влада - највиши колективни орган извршне власти једне државе;

Суд - државни орган који разгледава грађанске и кривичне спорове;

Народни правобранилац - лице чија је функција да брани права грађанина која су повређена од стране јавне власти.

ГРАЂАНИН И СВЕТ

- МЕЃУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
- РСМ И МЕЃУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

ПРЕГЛЕД ТЕМЕ

Након завршетка ове теме ћеш се оспособити да:

- препознаш добитке учешћа у међународним организацијама у односу на људска права, мир и развитак демократских вредности у свету;
- наводиш конкретне примере или активности којима би се заштитила права детета са међународним документима;
- наводиш конкретне добитке деловања међународних организација у Р.С. Македонији;
- сагледаш допринос Р.С. Македоније у међународним мировним мисијама;
- указујеш на конкретне добитке школе од активности иницираних од стране међународне организације.

TEMA 6

unicef for every child

МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Именујте један од главних проблема са којим се суочава свет данас.

Да ли знате неке организације које се брину о решавању ових проблема?

Глобализација је удруживање култура у свету и повећавање свесни о свету као целини

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

Свакодневно успостављамо најразличитије везе у свету. Поред личних веза између људи, постоје и везе између држава када се одређени односи узајамности и међузависности успоставе на светском нивоу, онда је реч о **глобализацији**. Данас је свет повезанији него било када у историји човечанства. Средства за комуникацију која смо поменули у претходној теми, као и брза транспортна средства, утичу на „смањивање света“. У том контексту се каже да Земља данас представља једно „глобално село“. На пример, ако наш друг живи на другој страни света, ми у моменту можемо да га исконтактирамо.

ХАЈДЕ ДА ОТКРИЈЕМО ШТА СУ МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Прво, ако **организација** значи групу људи, бизниси и владе који раде заједно за постизање заједничког циља, а **међународни** - између различитих земаља/нација, лако је да дефинишемо шта је **међународна организација**. *Међународна организација* – укључује владе или људе из различитих земаља (или њихових грађана) који раде заједно да би решили питање које прелази границе земље. Постизања преко границе је оно што их чини „међународним“. Међународне организације су формиране са циљем да се оствари бољи начин да се ради заједнички између држава и да се ефикасније реше многа питања. Међународна сарадња је,

уствари, резултат потребе за сачување мира и безбедности у свим државама у свету, неопходност од размене ресурса, научних и технолошких открића, економска и друга сарадња међу државама.

Државе се често суочавају са тешким проблемима. На пример, у 1963 години се десио велики земљотрес у Скопљу. Уништавање, проузроковано земљотресом је било велико да би земља могла сама да се справи са њим, па су зато друге земље послале храну, воду, медицинске материјале и људе да помогну.

Постоје и други проблеми који се односе на више држава. На пример, климатске промене, загађивање и трговина. Зато они често разговарају једни са другима о овим питањима. Представници влада неких земаља се састају и покушавају да раде ван граница да би се справили са заједничким проблемима. Добици које носи међународна сарадња су многубројни. Пре свега, државе могу да постигну своје циљеве које иначе не би могли да остваре саме. Исто тако, преко развоја позитивних међународних односа, државе могу да налазе различита решења за своје проблеме, као и да решавају проблеме који су заједнички за више држава.

Да би се избегли конфликти и да би се приближили интереси, формирано је много **међународних организација** које делују у различитим областима.

Постоје *две главне врсте међународних организација*.

Интервладине међународне организације

То су организације које се формирају међу владама држава. Они се заснивају између три или више земаља које се удружују да би себи помогле у одбрани од противничких претњи или, могу да се удруже на пример, за решавање еколошких проблема.

Да ли је свака међувладина организација и међународна организација? Да, али, ипак имамо и невладине организације које су међународне.

Интерневладине међународне организације

Ове међународне организације су мало другачије од оних које смо већ научили. Обе су врсте међународних организација, будући укључују нације које раде заједно за решавање глобалних проблема. Али, невладине организације нису повезане са владама нити једне нације. Због тога, оне су независне од контроле владе. Оне су, обично, управљане од стране приватних грађана или бизниса, и често су волонтерске.

Помоћ деци од сирчане међународне организације

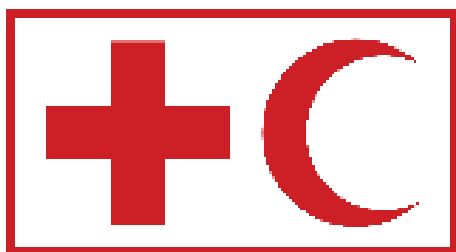
Седиште ОУН у Њујорку

ОБСЕ подржава најорe Р.С. Македоније за демократски развој и најредак на домаћем и међународном плану

Почетак кампање сироведене од УНИЦЕФА „ Сваком дејетију шреба породица“

Амблем Федерације Црвеног крста и Црвеног полумесеца

Према другом начину класификације, међународне организације могу да се поделе у две веће групе – универзалне и регионалне. *Универзалне* имају тенденцију да обухвате све постојеће државе, док пак, *регионалне* обухватају државе једног региона.

Организација Уједињених нација (ОУН) је једна од првих универзалних међународних организација. Основана након завршетка Другог светског рата, у 1945 години, ова организација је наследница Друштва народа. Њен главни циљ је да се промовише међународна сарадња и да се избегну будући светски ратови. УН шаље мировне снаге у проблематичне делове света да би спровели мировне договоре. Она промовише и подстиче поштовање човекових права по целом свету.

Генерална скупштина ОУН је главно тело организације. У саставу ОУН функционишу различита тела међу којима је и **Међународни фонд за децу при Уједињеним нацијама (УНИЦЕФ)**. Основни задатак УНИЦЕФА је да се брине о правима детета. То се може остварити преко активности за обезбеђивање основних услова за живот деце, заштиту здравља деце, квалитетно образовање и друго.

Ти, твоја породица или неко други, значи свако може да допринесе за УНИЦЕФ

Организација за безбедност и сарадњу Европе (ОБСЕ) је основана 1975 године. Њена улога је усмерена ка безбедоносним питањима, сигурности и стабилизацији региона Европе, а касније и шире, уз помоћ демократских средстава и демократске владавине.

Североатлантска алијанса (НАТО) је војно-политичка организација основана 1949 године од стране САД-а и њених савезника у Европи. У НАТО чланују државе из Европе и Северне Америке са циљем да се обезбеди политичка и безбедносна сарадња између држава чланица.

Федерација Црвеног крста и Црвеног полумесеца је хуманитарна организација која ради на спречавању и ублажавању људског страдања, заштити живота и здравља, унапређивању социјалног стања, обезбеђујући поштовање и достојанство за биће човека, а посебно у случају несрећа и катастрофа, промовише међународно хуманитарно

право и хумане вредности, подстиче добровољно ангажовање и сталну спремност за давање помоћи, као и универзално осећање за солидарност и хуманост. Ова НВО има мисију да заштити живот и здравље људи широм света. 97 милиона радника и волонтера подржавају Црвени крст.

Прва међународна организација је Навиџација на Рајни, створена 1815 на Бечком конгресу.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

Истражујте на интернету или питајте старије о дешавањима у Скопљу након земљотреса (1963) и направите причу на тему: „Како се изградило Скопље после земљотреса“. Причу можете приказати Power point - презентацијом, кратким филмом, интервјуом или сторијом.

Шта мислите, какву су помоћ и корист имали грађани и град Скопље од међународних организација?

Активност 1:

Упознајте се са радом Црвеног крста у вашој школи и напишите у каквим активностима Црвеног крста сте учествовали као школа.

Питајте да ли ради Организација подмлатка Црвеног Крста у вашој школи?

Које нове идеје можете да сугеришете за организовање хуманитарне акције? Предложите план за спровођење хуманитарне акције за некога коме је неопходна помоћ.

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И МЕЃУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Р.С. Македонија чланује у више меѓународних организација и асоцијација и устојавља дипломатске односе са више земаља

United Nations

Наша држава преко сарадње са другим државма и меѓународним организацијама се брже развија, боље комуницира и тргује, постаје безбеднија и боље се брине о својим грађанима.

Постоји више начина на којим меѓународне организације сарађују и дају подршку државама чланицама.

На пример, меѓународне организације доносе најразличитије договоре, одлуке и регулативе које државе преузимају у њиховом законодавству да би се боље регулисала одређена питања друштвеног живота.

Повеља Уједињених Нација је основачки договор о формирању Уједињених Нација. Наша држава је, учлањивањем у Организацију Уједињених нација (ОУН) 8 априла 1993 године, постала члан свих специјализованих агенција, програма и фондова из система ОУН. Република Северна Македонија има стални позитиван и активан однос ка ОУН-у и у оквиру својих могућности учествује у раду организације.

УНИЦЕФ је основан од стране ОУН-а пре више од седамдесет година са циљем спасавања дечијих живота, одбране дечијих права и остваривање потенцијала деце. Уствари, прва пошиљка УНИЦЕФ-а, у августу 1947 година, била је баш за децу у нашој земљи када је она била део Југославије. 1993 године, УНИЦЕФ је једна од прве две агенције ОУН-а која је отворила канцеларију у земљи откако је постала независна држава. На почетку је обезбедила хитну помоћ за децу-избеглице из босанске кризе. Деценије сарадње при развоју земље и у време кризе унеле су само позитивну промену генерацијама деце. Свакодневно спроводи активности значајне за унапређивање људских права.

На пример, одржана акција добровољног давања крви, организована у сарадњи са Црвеним крстом, као и хуманитарни догађај „Сви смо суперхероји“, у организацији Удружења грађана „Иновативни Мотиватори – ЈА САМ“, у сарадњи

са удружењем за Дислексију „Ајнштајн“ и Центром за омладински активизам „КРИК“.

На хуманитарном догађају, између осталог, била је постављена продајна изложба са делима на тему: „Буди Суперхерој“, стварани од дечице Креативне ликовне радионице, реализоване уз помоћ студентата са Факултета за ликовну уметност и студентата са Института за специјалну едукацију и рехабилитацију при Филозофском факултету у Скопљу. Средства су била донирана деци са Дечије клинике у Скопљу.

Црвени крст Републике Северне Македоније је формиран 17 марта 1945 године, а самостално делује и ради као национално друштво од 21 маја 1992 године. У 1995 години постала је пуноправни члан Међународне федерације Црвеног крста и Црвеног полумесеца. Он је фокусиран на хуманитарној помоћи и сарадњи. Доприноси спречавању и ублажавању људског страдања, заштиту живота и здравља. Спроводи волонтерске активности због давања помоћи, посебно у случају несрећа свакакве врсте.

Сарадња са међународним организацијама може да буде и у смеру јачања безбедности државе.

Партнерство за мир (ПзМ) је програм НАТО-а.

Република Северна Македонија направила је први корак ка интеграцији када је постала чланица ПзМ 15 новембра 1995 године. ПзМ је процес који удружује НАТО - савезнике и земље партнере у широком програму заједничке одбране и одбранбених активности. У марту 2020 године, наша земља је постала пуноправна чланица највеће војно политичке алијансе у свету - НАТО. Ова организација је посвећена успостављању веће безбедности, демократије и човекових права свуда у свету. Чланство у НАТО-у је кључно за стабилност и благостање заједнице и ширег региона. Улаз у НАТО је кључни фактор који може да убрза евроинтегративне процесе, а тиме и да убрза финансијски и демократски развој наше земље. Интеграција у НАТО треба да има позитиван утицај на развој инфраструктуре.

Тимови Црвеног крста Р.С.М. су се укључили у помоћ и подршку пострадаога цивилног становништва од поплава

12 априла 2019 године, Белгијски Савеш министар је одобрио предлог - закон за прикључење РС Македоније у НАТО

Маја земаља чланица НАТО Република Северна Македонија је постала 30-та чланица НАТО-а

Међународни суд за правду је главни судски орган Уједињених Нација. Главна функција овог суда је решавање правних парница поднесених од држава и додељивање правних савета поднесених од стране међународно овлашћених органа и агенција.

Да би се градили нови путеви, железнице, комуникацијски и енергетски системи. Поред тога, чланство у НАТО може да утиче позитивно и на друге секторе као што су информатичка и телекомуникацијска индустрија, туризам и образовање.

Прикључивањем наше државе ка међународним организацијама, наши грађани постају и грађани света.

Наша земља, је такође, кандидат за чланство у Европску унију. Кључни циљеви ЕУ су: унапређивање мира, успостављање заједничке зоне слободе, безбедности и правде, успостављање заједничког унутрашњег тржишта и јачање солидарности између њених чланица.

ПРЕДЛОГ АКТИВНОСТИ

Активност 1:

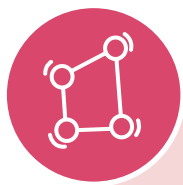
Користите официјалну веб-страницу УНИЦЕФ-а РСМ: [https:// www.unicef.org/northmacedonia/mk](https://www.unicef.org/northmacedonia/mk) и истражујте на који начин УНИЦЕФ доприноси нашој земљи или директно контактирајте националну канцеларију УНИЦЕФ-а! Претходно припремите упитник да би спровели интервју са неким од одговорних лица националне канцеларије УНИЦЕФ-а.

- Преко припремљеног интервјуа откријте:
Како можете да се укључите у УНИЦЕФ?
Које су користи од активности које спроводи УНИЦЕФ?
Зашто треба да будете део ове организације?
Какве активности предузима УНИЦЕФ?

Активност 2:

Направите интервју са наставницима/стручном службом у односу на користи ваше школе од учешћа у међународним организацијама (пројекатима и програмима – на пример: ЕРАСМУС+). Питања могу да укључе: 1) како су међународни програми помогли да се развија школа, 2) да ли је нека организација помогла да се побољшају инфраструктурни услови у школи, 3) да ли су наставници имали могућност да посећују допунску обуку итд.

АКТИВНОСТИ ЗА КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ И РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

Активност 1:

- Дебата на тему: Зошто ✓ ДА и зашто ✗ ПРОТИВ члановања у Међународним организацијама. Наведи аргументе и брани страну коју си изабрао.

Активност 2:

На веб-страници УНИЦЕФ-а: <https://www.unicef.org/northmacedonia/mk>, у делу: Глас младих - можете да нађете како су друга млада лица укључена у ову организацију, да би научили о темама које утичу на млада лица.

Проучите, неки пример, о волонтирању или стажирању! Дебатирајте на тему: „Могу/Не могу да дам допринос дечијим правима ако се укључим у волонтерске активности УНИЦЕФ-а“.

Изнесите аргументе!

Активност 3:

Истражите која се представништва међународних организација налазе у нашој држави! Затим, поделите се у групе и изаберите једну од ових организација и истражите које је активности спровела у протеклој години. Презентирајте открића испред других саученика. Истражите објекте или природне средине који се налазе у нашој држави и који су заштићени од стране УНЕСКА. Затим се поделите у групе и изаберите један локалитет или природну средину заштићену од стране УНЕСКА и истражите које су активности преузете за заштиту. Презентујте налазе испред других саученика.

ПИТАЊА ИЗ ТЕМЕ:

- Шта означава појам глобализација?
- Наброј неколико међународних организација.
- Које су предности од учешћа у међународним организацијама, а који су недостаци?
- Определи које су од већ изучених међународних организација интервладине међународне организације.
- Наведи циљеве УНИЦЕФ-а. Образложи, зашто је члановање РСМ у УНИЦЕФ-у потребно и ко има користи?
- Да ли је РСМ повезана са неким међународним организацијама?
- Наброј неколико активности које се спроводе од стране Црвеног крста.
- Каква ће бити предност за грађане РСМ са укључивањем у НАТО и ЕУ у односу садашњег стања?
Зошто је према вама потребно да РСМ постане чланица НАТО и ЕУ?
- Када је и са којом активношћу ваша школа била подржана од неке међународне организације? Ко је имао користи од те активности?

ПОЈМОВИ

Међународна заједница - владе или људи из различитих земаља (или њихови грађани) који раде заједно да би решили питање које првазилази границе земље;

Глобализација - међусобно повезивање целог света;

ОУН - Организација Уједињених нација-међународна организација;

ОБСЕ -Организација за безбедност и сарадњу Европе;

НАТО - Северноатлантската алијанса - међународна безбедносна организација;

Повеља ОУН - оснивачки договор за формирање Уједињених Нација.

КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Атанасов, П., Мултикултурализмот како теорија, политика и пракса, Скопје: Евро Балкан Пресс, 2003.
- [2] Академија за судии и јавни обвинители, Достапно на: <http://www.jracademy.gov.mk>
- [3] A Handbook for Teachers, Cultural Heritage and Cultural Diversity Lessons, 2012.
- [4] Бајалџиев, Д., Вовед во правото, Скопје: Академски печат, 2007.
- [5] Бајалџиев, Д., Развитие на политичкиот и правниот систем на Република Македонија. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Правен Факултет, 2000.
- [6] Bäckman, E., Bernard, T., Demokratsko upravlanje školama, Council of Europe Publishing, 2007.
- [7] Божовиќ, С., Анастасовска, И., Учиме право, учебник за граѓански и политички слободи и права, Скопје: Младински образовен форум, 2015.
- [8] Валдерсон, Г., Натали Х.С., Меѓународни институции и институции на заедницата, Скопје: Конгресен сервисен центар, 2006.
- [9] Visnjic, F., Monteskie: O duhu zakona, Tom I i II, Beograd, 1989.
- [10] Gomien, D., Краток водич низ Европската конвенција за човекови права (Short Guide To The European Convention Of Human Rights)", Македонска верзија, Совет на Европа, Стразбург, (1991).
- [11] Граѓанско образование за VIII одделение: водич за ученици, Скопје: Македонски центар за граѓанско образование, 2019.
- [12] Грир, С., Европска конвенција за човекови права, Скопје: Просветно дело, 2009.
- [13] Додовски, И., Мултикултурализмот во Македонија: модел во настанување, Скопје: Фондација Институт Отворено Општество, 2005.
- [14] EU institutions and other bodies, Достапно на: http://europa.eu/institutions/index_en.htm;3.
- [15] International Federation of Journalists. „Putting Children in the Right“, 2002, Достапно на: [www.unicef.org/magic/resources/Childrights and media coverage.pdf](http://www.unicef.org/magic/resources/Childrights%20and%20media%20coverage.pdf).
- [16] International Federation of Journalists. „Children’s Rights and Media“, Guidelines and Principles for Reporting Involving, 1998.
- [17] Клековски, С., Кржаловски, А., Јаковлевска, А. Г., Општествена одговорност на Граѓаните, Македонски центар за меѓународна соработка, 2008.
- [18] Lončarić-Jelačić, N., Ogrinšak, T., Основи на демократијата. Загреб, 2010.
- [19] Митрова, К, Низамовски, Д., Поповска, Т., и др., Реализација на наставата по граѓанско образование во основните училишта – Извештај од испитувањето, Македонски центар за граѓанско образование, 2016.
- [20] Петроска-Бешка, В., Најчевска, М., Николина, К., и др., Студија за мултикултурализмот и меѓуетничките односи во образованието, Скопје: Канцеларија на УНИЦЕФ, 2009.

- [21] Организација на обединетите нации (ООН). Универзалната декларација за човекови права, 1948, Достапно на: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.
- [22] Pavičević, V., Sociologija religije-sa elementima filozofije religije, Beograd: BIGZ, 1986.
- [23] Information all eaflet for the citizens of the European Union. Достапно на: ed.www.europaforum.lu.
- [24] Пачек-Баља, С., Рогинек, Н., Стојичевич, и др., Теорија на праведност, Скопје: Слово, 2002.
- [25] Петрески, В., Маглешов, В., Митревска, А.Т., Ѓонеска, Б., Прирачник за неформално образование за медиумска писменост, Скопје: Фондација за интернет и општество Метаморфозис, 2019.
- [26] Роулс, Х., Теорија на праведноста, Скопје: Слово, 2002.
- [27] Стојановски, С., Граѓанско општество, Штип, 2018.
- [28] Ташева, М., Етничките групи во земјата - современи состојби, Скопје: Филозофски факултет, 1997.
- [29] Трајансовски, Ж., Чаусидис, Т., Беличанец, Р., Медиумите, говорот на омраза и маргинализираните заедници, Скопје, 2013.
- [30] Трајковски, И., Граѓанско содружништво, Скопје: ГОЦМАР, 1997.
- [31] Темков, К., Поповска, Б., Етика Учебник за II година, 2013.
- [32] The European Union On-Line, Достапно на: <http://europa.eu/index.htm>.
- [33] Treaty of Nice, Official Journal of the European Communitie, 2001.
- [34] UNICEF. Principles for Ethical Reporting on Children, Достапно на: http://www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.htm.
- [35] UN International Convention on the Elimination of All of Racial Discrimination, 1966.
- [36] Устав на Република Македонија, Службен весник на РМ, 52/1991.
- [37] Civil society Collins English Dictionary, Complete & Unabridged 11th Edition.
- [38] Retrieved 2nd August 2012 from Collins Dictionary.com website: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/civil-society>.
- [39] Човековите права како демократска вредност - Те drejtat e njeriut si vlere Demokratike, Фондација Фридрих Еберт, 2003.
- [40] Џордан, Г., Ведон, К., Културна политика, Скопје: Темплум, 1999.
- [41] Шкарик, С., Силјановска-Давкова, Г., Уставно право, Скопје: Култура, 2009.
- [42] Шопар, В., Теменугова, А., Аксентиевска, М., Медиумската писменост во Македонија, Скопје: Македонски институт за медиуми, 2010.
- [43] Štefan, J., Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse, Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj, 2017.

